

MAAKUNTA- JA SOTE- UUDISTUS

ICT-sopimukset ja hankinnat -ohje

Maakunta- ja sote-uudistuksen digimuutosohjelma

Sisällysluettelo

1.	Maakuntaudistuksen sopimukset ja hankinnat -ohje.....	3
1.1.	Johdanto	3
1.2.	ICT-hankintojen liittyminen muutosprosessiin	3
1.3.	Voimaanpanolain mukaiset omaisuusjärjestelyt	4
2.	Sopimusten arviointi muutostilanteessa.....	9
2.1.	Johdanto.....	9
2.2.	Sopimusten kartoitus (Due Diligence).....	9
2.3.	Erityisesti lisenssisopimuksista.....	14
2.4.	Toimenpidevaihtoehdot sopimusten kartoittamisen jälkeen	16
2.4.1.	Sopimusten omistajanvaihdos ja muutossopimus	16
2.4.2.	Hankintasopimusten muutokset	17
2.5.	Sopimuksen päättäminen.....	25
3.	Maakuntaudistus ja julkiset hankinnat.....	27
3.1.	Johdanto.....	27
3.2.	Palvelujen tuottamisen järjestämisen vaihtoehdot	29
3.2.1.	Oma palvelutuotanto ja siihen verrattavat hankintatavat.....	29
3.2.2.	Sidosyksikköhankinnat.....	30
3.2.3.	Hankinnat ICT-palvelukeskukselta ja SoteDigi-kehitysyhtiöltä.....	31
3.2.4.	Hankinnat yhteishankintayksiköiltä ja hankintayhteistyö	32
3.3.	Julkinen hankinta palveluntuottajalta.....	34
3.3.1.	Hankintalain keskeiset periaatteet	35
3.3.2.	Hankintamenettelyn valinta: ICT ja maakuntaudistus.....	35
3.3.3.	Nopeutetut menettelyt.....	37
3.3.4.	Suorahankintaperusteet	38
4.	Vimanan neuvontapalvelu	44

1. Maakuntaudistuksen sopimukset ja hankinnat -ohje

1.1. Johdanto

Maakuntaudistuksessa tulee tapahtumaan merkittävä vastuunsiirto olemassa olevien sopimusten siirtyessä perustettaville maakunnille. Samassa yhteydessä voi syntyä tarve tehdä sopimuksiin muutoksia, joilla turvataan sekä sopimuksia siirtävän (kunnan/kuntayhtymän) että sopimuksia vastaanottavan organisaation (maakunta) tehtävien keskeytyksetön hoitaminen muutostilanteessa. Tässä asiakirjassa kuvataan keskeisiä sopimusten muuttamiseen liittyviä tilanteita ja arvioidaan niitä sopimus- ja hankintaoikeudellisesta näkökulmasta.

Sopimusten siirtoon ja niiden tulevaan käyttöön liittyvä selvitystyö tulee vaatimaan paljon aikaa ja resursseja, joten selvitystyötä tulisi tehdä sopimusten omistajien toimesta jo ennen kuin asiaan liittyvät lait tulevat voimaan. Tällä tavoin olisi mahdollista varautua jo ennakolta tuleviin muutoksiin sekä mahdollisiin hankintatarpeisiin, jos havaitaan, että siirtyvillä sopimuksilla ei voida kattaa kaikkia maakuntaudistuksen vaatimia ICT-palvelutarpeita.

Tämä asiakirja on osa valtiovarainministeriön maakunta- ja sote-uudistuksen digimuutosohjelman ohjeistusta.

1.2. ICT-hankintojen liittyminen muutosprosessiin

Maakuntaudistuksessa olemassa olevia tietojärjestelmiä tullaan yhdistämään ja yhdenmuokaistamaan samalla, kun ICT-palvelurakenteita uudelleen järjestetään. Muutosprosessin aikana tullaan myös tilanteeseen, jossa palvelutarve vaatii lisäksi uusien hankintojen toteutuksen.

Maakuntaudistuksessa voidaan huomioida hankintatoimen sekä toimittaja- ja sopimushallinnan kehittäminen. Tällöin voi olla mahdollista saavuttaa muun ohella:

- Laatu- ja kustannustason sekä hyvän neuvotteluaseman ja markkinahintatietoisuuden aktiivinen ylläpitäminen palveluiden koko elinkaaren ajan.
- Palveluiden ja ratkaisujen tehokas, tarkoituksenmukainen ja oikea-aikainen hankinta toimittajien osaamista ja näkemyksiä hyödyntäen.

Palvelutoiminnan kehittämistä tukevien muutosten toteuttaminen kustannustehokkaasti on yleensä sitä helpompaa, mitä yhtenäisemmistä ICT-ympäristöistä muutosta lähdetään toteuttamaan. Tämän vuoksi olisi järkevää arvioida, miten esimerkiksi perustietotekniikan, tietoliikennetietotekniikan sekä tietojärjestelmien yhdistämistä olisi mahdollista toteuttaa jo ennen sopimusten siirtämistä maakunnalle. Sopimuksia ei tulisi kuitenkaan päättää ilman asian läpikäyntiä maakunnan edustajien kanssa, sillä irtisanomisen kohteena oleva sopimus voi olla merkityksellinen maakunnan tehtävien kannalta.

Maakuntauudistuksen valmistelun aikana vireillä olevissa hankintaprosesseissa on syytä sisällyttää laadittaviin hankintasopimuksiin ehtoja, joiden avulla sopimuksen siirrettävyys ja käytökelpoisuus voidaan varmistaa maakuntien tultua perustetuksi ja maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön tultua voimaan. Edellä tarkoitettuja ehtoja ovat muun muassa sopimuksen siirrettävyys ja palvelulaajuuden muuttaminen organisaatiokoon muuttuessa. Esimerkkeinä voi hyödyntää JIT (JHS 166) ja JYSE yleisiä sopimusehtoja.

Ehdotetun voimaantulon 7 §:n perusteella maakunnan väliaikainen valmistelualue VATE voi tehdä maakuntaa sitovia sopimuksia vain määräajaksi voimassa oleviksi siten, että määräaika päättyy viimeistään 31.12.2020. Jo ennen VATE:n asettamista tehtävissä hankintaproses-

seissa on huomioitava se, että jos sopimuskausi ulottuu pidemmälle kuin vuoden 2020 alkuun, sopimusehdot on neuvoteltava niin, että sopimus on päätettävissä tai siirrettävissä esimerkiksi ICT-palvelukeskus Vimanalle konsolidoidin käynnistämiseksi. Pitkiä sopimuskausia tulee välttää (koskee myös sidosyhtiöiden kanssa tehtäviä sopimuksia).

1.3. Voimaantulon mukaiset omaisuusjärjestelyt

Tätä ohjeistusta annettaessa eduskunnassa on käsiteltävänä maakuntauudistukseen liittyvä lakipaketti, jota ei ole vielä hyväksytty. Lakipaketissa on mukana maakuntalain voimaantulolaki¹ (jäljempänä voimaantulolaki), jossa on muun ohella tarkoitus säätää maakuntauudistuksen piirissä olevien organisaatioiden omaisuutta koskevista järjestelyistä. Ohjeessa on huomioitu ehdotuksessa ja hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 3/2018) olevia keskeisiä asioita.

Hallitus päätti neuvottelussaan 5.7.2017, että maakunta- ja sote-uudistus tulee voimaan 1.1.2020, jolloin sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja monien muiden tehtävien järjestämisvastuu siirtyy maakunnille. Maakunta- ja sote-uudistukseen liittyviä lakeja on tarkoitus käsitellä kevätistuntokaudella 2018 niin, että eduskunta voi hyväksyä lait kesäkuussa 2018, jolloin maakunnat perustetaan voimaantulolailla. Maakunnan väliaikainen valmistelualue (VATE) on asetettava kuukauden kuluessa voimaantulon

voimaantulosta. Maakuntavaalit järjestetään lokakuussa 2018².

Maakunnan väliaikainen valmisteluelin (VATE)

Voimaanpanolaissa on tarkoitus säätää maakunnan väliaikaisesta valmistelutoimielimestä (VATE), joka vastaisi maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta siihen

---

¹ Laki maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta.

² Maakunta- ja sote-uudistuksen keskeisimmät määräajat löytyvät kootusti täältä:

http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maakunta-ja-sote-uudistuksen-keskeisimmat-maaraajat-yhdessa-paketissa

saakka, kunnes maakuntavaltuusto on valittu ja maakuntavaltuuston asettama maakuntahallitus on aloittanut toimintansa.

VATE käyttää puhevaltaa maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämiseen liittyvissä asioissa maakuntavaltuuston toimikauden alkuun saakka. Sen tehtäviin kuuluu myös yhteistyössä tehtäviä maakunnalle siirtävien viranomaisten kanssa osallistua maakunnalle siirtyvien sopimusten ja näitä koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseen. VATE osallistuu myös maakunnalle siirtyvien hallinto- ja palvelutehtävien hoitamista tukevien tieto- ja viestintätekniisten järjestelmien ja ratkaisujen selvittämiseen.

VATE voi joutua toteuttamaan hankintoja ja sopimuksia, mikä on huomioitu ehdotetun voimaanpanolain 7 §:ssä. Sen perusteella VATE voi tehdä maakuntaa sitovia sopimuksia vain määräaikaisesti voimassa oleviksi siten, että määräaika päättyy viimeistään 31.12.2020. VATE voi ottaa henkilöitä vain määräaikaiseen virka- tai työsopimussuhteeseen maakuntaan siten, että määräaika päättyy viimeistään 31.12.2019.

”Lakisääteisten” kuntayhtymien omaisuuden siirtäminen maakunnalle

Ehdotetun voimaanpanolain 18 §:n mukaan sairaanhoitopiirit, erityishuoltopiirit ja maakunnan liitot siirretään varoineen, velkoineen

Irtaimiston omistus maakunnalle

- Koneet, laitteet yms. siirtyvät
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja tuottamista varten omistetut osakkeet siirtyvät maakunnalle

Sopimuksen siirto maakunnalle

- Maakunnan järjestämisvastuulle kuuvaan toimintaan liittyvät sopimukset siirtyvät

ja sitoumuksineen maakunnalle 1.1.2020. Jos kuntayhtymä on perussopimuksensa mukaan huolehtinut muistakin kuin maakunnalle siirtävistä tehtävistä, jäsenkuntien on järjesteltävä toiminta näiden tehtävien osalta uudelleen.

Kuntien ja ns. vapaaehtoisten kuntayhtymien omaisuuden ja sopimusten siirtäminen maakunnalle

Ehdotetun voimaanpanolain 21 §:n mukaan kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen käytössä oleva irtain omaisuus siirtyy maakunnalle 1.1.2020.

Irtaimella omaisuudella on säännöksessä tarkoitettu maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaa irtaimistoa ja muita irtaimen omaisuuden omistus- tai käyttöoikeuksia. Irtainta omaisuutta ovat esimerkiksi erilaiset koneet, laitteet ja kalustot sekä materiaalit. Omistus- ja käyttöoikeuksiin

sisältyvät myös erilaiset immateriaalioikeudet, joita siirtävällä taholla on ollut.

Ehdotetun voimaanpanolain 22 §:n mukaan kuntien³ on siirrettävä maakunnalle myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen liittyvät sopimukset 1. päivästä tammikuuta 2020. Hallintovaliokunnan lausunnossa esitetään voimaanpanolakiin säädöstä, jonka mukaan sellaisessa tilanteessa missä sopimusta ei ole mahdollista siirtää tai jakaa, kunta tekee esityksen sopimukseen liittyvän vastuun jakautumisesta.

Hallintovaliokunnan lausunnossa voimaanpanolakiin ehdotetaan säännöstä, jonka perusteella maakunnan on siirrettävä omistukseensa tulleet tietotekniikka- ja tietotekniikkapalveluita

³ Voimaanpanolain 26 §:n mukaan muihin kuin edellä 18 §:ssä tarkoitettuihin kuntayhtymiin sovelletaan, mitä kunnasta säädetään 20-25 §:issä.

koskevat sopimukset, näiden sopimusten mukaisten tietojärjestelmien käyttöön oikeuttavat ohjelmistolisenssit ja vastaavat oikeudet sekä käyttöomaisuutta ICT-palvelukeskus Vimalle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä ICT-palvelukeskuksen vastattavaksi kuuluvien palveluiden tuottamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettujen sopimusten, oikeuksien ja omaisuuden siirrosta maakunta ja ICT-palvelukeskus voivat sopia myös toisin.

Valtion viranomaisilta siirtyvät sopimukset

Maakuntaudistuksessa siirretään myös joitain tehtäviä valtion viranomaisilta maakunnille. Tässä yhteydessä voidaan siirtää myös tehtäviin liittyviä ICT-sopimuksia mahdolliseen erityislainsäädäntöön perustuen. Sopimusten siirron yhteydessä syntyvät kysymykset, kuten olennaiset sopimusmuutokset, ovat luonteeltaan samanlaisia kuin mitä kuntien sopimussiirron yhteydessä, joten ohjetta voidaan soveltuvin osin soveltaa myös näihin sopimuksiin.

Sopimusten ja omaisuuden selvitystyö ja siirtoihin liittyvät päätökset

Voimaantulolakiin sisältyy seikkaperäiset säännökset niihin selvityksiin, joita kuntien ja vapaaehtoisten kuntayhtymien on tehtävä maakunnalle.

Kuntien, sairaanhoitopiirien kuntayhtymien, erityishuoltopiirien ja maakunnan liittojen on valmisteltava selvitykset maakunnalle siirtyväs-

tä omaisuudesta ja sopimuksista viimeistään 28.2.2019. Kunnat ja kuntayhtymät (pl. edellä mainitut lakisääteiset kuntayhtymät) tulevat tekemään erillisen päätöksen selvityksessään tunnistamien sopimusten siirrosta maakunnalle.

Maakunnan väliaikaishallinto käy läpi kunnan sille toimittaman selvityksen ja käy tarvittavat neuvottelut ja pyytää selvitykset epäselvistä vastuista. Maakunta tekee voimaantulolain 24 §:n mukaan päätöksen omaisuuden ja sopimusten vastaanottamisesta.

Omaisuuden ja sopimusten siirtoihin liittyviä selvitys- ja päätöksentekomenettelyä on kuvattu tarkemmin Kuntaliiton antamassa ohjeistuksessa *Sopimusten siirto sote- ja maakuntaudistuksessa*⁴.

Maakunnan alkuvaiheen hankintatoimi

Voimaantulolakiin on esitetty sääntelyä maakunnan perustamisvaihetta koskevasta poikkeuksesta hankintojen kilpailuttamisvelvollisuuteen. Hallintovaliokunnan voimaantulolain pykälää 44 koskevan esityksen mukaan (HaVL 3/2018) maakunnan on ilman aiheutonta viivästystä aloitettava julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain mukaisesti hankintamenettely maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämistä varten sekä palvelutoi-

---

⁴ Ohje löytyy osoitteesta:
http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3354

minnan jatkumisen turvaamiseksi tarvittavien palvelujen hankkimiseksi silloin, kun mainitun lain 26 §:ssä säädettyt kynnyksarvot ylittyvät ja maakunta ei ryhdy itse tuottamaan palvelua taikka tuota sitä yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hanki palvelua maakunnan palvelukeskukselta maakuntalain mukaisesti. Hankintamenettelyn keston ajaksi maakunta voi tehdä väliaikaisen sopimuksen tai palvelujen tuottamista koskevan vastaavan järjestelyn, jos se on maakunnan toiminnan käynnistämistä varten tai palvelujen tuottamisen jatkuvuuden turvaamiseksi välttämätöntä. Edellytyksenä on lisäksi, että palvelujen tuottaminen siirtyneiden sopimusten mukaisesti tai muutoin aiheuttaisi merkittävää haittaa maakunnan toiminnalle tai maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamiselle. Maakunta voi tehdä tässä momentissa tarkoitetun väliaikaisen järjestelyn enintään vuoden 2022 loppuun asti.

Esityksen mukaan lisäksi säädettäisiin maakuntien valtakunnallisia palvelukeskuksia koskevaa vastaavasta menettelystä. Eситetty sääntely koskee maakunnan toiminnan alkamisvaihetta. Tarkoituksena on turvata maakunnan toiminnan käynnistäminen ja palvelujen tuottamisen jatkuvuus.

2. Sopimusten arviointi muutostilanteessa

2.1. Johdanto

Omaisuuksien siirtoon liittyvien voimaannuttamissääntöjen keskeinen tarkoitus on turvata maakunnille niiden tehtävien hoitamiseksi tarvittava omaisuus kokonaistaloudellisesti tehokkaalla tavalla. Tämän periaatteen tulisi ohjata sopimusten arviointiprosessia.

Sopimusten kartoittamisen avulla saadaan organisaatiolle luotua selvä käsitys sille siirtyvistä oikeuksista ja velvoitteista sekä siitä, kuinka siirtyvien sopimusten kanssa toimitaan uudessa toimintaympäristössä. Vasta huolellisen kartoituksen jälkeen on järkevää toteuttaa muutosten edellyttämät toimenpiteet.

Maakuntauudistus ei sinällään vaikuta organisaatioiden olemassa olevien sopimusten sitovuuteen. Maakunta vastaa siirtyvistä sopimuksista johtuvista velvoitteista, kuten alkuperäinen sopimusosapuoli.

2.2. Sopimusten kartoitus (Due Diligence)

Maakuntauudistuksen sopimussiirtoihin valmistautuessa on syytä aluksi selvittää voimassa olevat hankintasopimukset organisaatioittain. Sopimuksia siirtävien organisaatioiden voimassa olevat hankintasopimukset ja palveluntuotantotavat voivat erota toisistaan merkittävästikin.

Jotta maakunnan uusi toimintatapa voidaan suunnitella, käyttöönottaa ja toteuttaa tehokkaasti, tulee kunkin sopimuksia luovuttavan organisaation nykyinen tapa toimia tuntea. Muussa tapauksessa muutoksen johtaminen ja toteuttaminen voi oleellisesti vaikeutua, hidastua ja tuottaa ennakoimattomia kustannuksia, kun käytössä ei ole kaikkia tarvittavia tietoja.

Sopimukset sitovat maakuntauudistuksessa edelleen kaikkia sopimusosapuolia ja ne ovat voimassa kussakin sopimuksessa sovitun ajan. Maakuntauudistus ei itsessään vaikuta sopimusten sitovuuteen.

Sopimusten kartoitusprosessissa (Due diligence -prosessi) on kyse voimassaolevien sopimusten tarkastamisesta ennakkoon. Lähtökohtaisesti sopimuksen kartoitus tulisi tapahtua yhtenäisen ohjeistuksen mukaisesti, jotta sopimuksia siirtäviltä tahoilta saadaan tarvittavat tiedot yhteismitallisessa muodossa. Maakuntavalmistelussa tulisi huolehtia yhtenäisen ohjeistuksen valmistelusta.

Sen lisäksi, että kunnat tekevät sopimuskartoitusta laatimiensa selvityksien osana, myös maakunta tulee arvioimaan sille siirtyvää sopimusmassaa. Koska samojen asioiden läpikäyminen ei ole tarkoituksenmukaista, olisi suositeltavaa,

että kartoitusprosessiin osallistuvat sekä kunnat että maakunta yhteistyössä.

Kartoitusvaiheessa on olennaista kerätä kaikki mahdollinen tietoaaineisto ja käydä läpi sopimukset läpi siten, että tarkastusten tulokset tukevat valmistelua kaikilla päätöksenteon tasoilla. On myös tärkeää huomata, että sopimuksia on voitu sopimuskaudella muuttaa muutossopimuksin, jolloin myös nämä on otettava tarkastuksessa huomioon.

Käytännön työtä voi vaikeuttaa se, että hankintasopimus ei ole perustunut kirjalliseen sopimukseen, vaan esimerkiksi tilaus-tilausvahvistus -tyyppiseen asiakirjavaihtoon, jota ei ole asianmukaisesti arkistoitu. Voi myös olla, että hankinnasta tehtyä kirjallista sopimusta ei enää löydy. Näissä tapauksissa sopimuksista voidaan pyytää selvityksiä myös palveluntuottajalta. Jos ICT-palvelusta ei ole tehty kirjallista sopimusta ja palvelua on tarkoitus jatkaa maakunnan toimesta, tulisi sopimus laatia kirjallisesti. Hankintasopimuksen kirjallista muotoa edellytetään myös hankintalaissa.

Sopimuksista kerättävät tiedot

Tyhjentävää luetteloja sopimuskartoituksessa kerättävistä tiedoista ei ole syytä tässä ohjeistuksessa esittää, mutta yleisesti voidaan sanoa, että voimassaolevista sopimuksista tulisi kerätä ainakin seuraavat tiedot⁵:

⁵ Kuntaliitto, ministeriöt ja maakuntavalmistelijat ovat tehneet sopimusselvityksen laatimisen apuvälineeksi Excel-muodossa olevan mallin. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/sopimusselvityksen-laatimiseen-apuväline>

- Sopimuksen perustiedot
Kirjaa sopimuksen koko nimi. Kirjaa toimittajaosuus sen oikealla nimellä. Jos sopimus on siirtynyt uudelle yritykselle esimerkiksi liiketoimintasiirron johdosta, on siirron hetkellä sopimuksesta vastaava yritys kirjattava. Kirjaa myös seuraavat tiedot: Yhteyshenkilöiden tiedot, sopimustunniste (Dnro)
- Sopimuksen tavoitteet
Mihin asioihin sopimuksella on haettu muutosta? Mitkä ovat tilaajan asettamat tavoitteet sopimuksessa?
- Sopimuksen kohde
Sopimus voi kattaa useita sopimustyyppisiä, kuten järjestelmätoimituksia, jatkuvia palveluja tai tuotteiden (ml. lisenssit) toimittamista. Listaa kaikki keskeiset toimittajan palvelut.
- Sopimuksen laajentaminen
Voidaanko sopimusta laajentaa esimerkiksi lisäpalveluihin (optionaalinen palvelu)? Onko sopimuksen kehitystyötä koskevissa ehdoissa esitetty uusia toiminnallisuuksia, joihin kehittäminen voisi kohdistua? Mitä todetaan muutoksenhaallinnasta? Voidaanko sopimusta laajentaa uuteen käyttäjäkuntaan/organisaatioon?
- Sopimuksen käyttäjäkunta
Keiden käyttöön sopimus on tarkoitettu? Mikä on käyttäjäkunnan numeraalinen määrä? Onko käyttäjäkunta rajattu maantieteellisesti, ammatillisesti, tiettyyn tarkoitukseen (esim. tietyn tuen hakijat) tms. perusteella?

- Sopimuksen voimassaoloaika (päättymispäivä/optiokaudet)
Onko sopimus päättynyt joltakin osin (esim. toimitus)? Onko sopimus määräaikainen vai toistaiseksi voimassa? Jatkuuko sopimus automaattisesti määräaikaisen kauden jälkeen? Onko sopimuksessa optioehtoja, jotka jatkavat voimassaoloa?
- Sopimuksen irtisanomisaika ja irtisanomisehto
Kirjaa kummankin sopijapuolen irtisanomisaika. Kirjaa myös se, onko sopimus irtisanottavissa kokonaan tai osittain.
- Siirtolauseke
Kirjaa siirtolauseke mieluummin kokonaisuudessaan. Pyri saamaan vastaus kysymyksiin "voiko tilaaja siirtää sopimuksen ilman toimittajan lupaa", "jos voi siirtää ilman lupaa, onko siirron saajan roolista määrätty jotain". Selvitä, voidaanko sopimus siirtää myös osittain eli vain tietyn palvelun osalta.

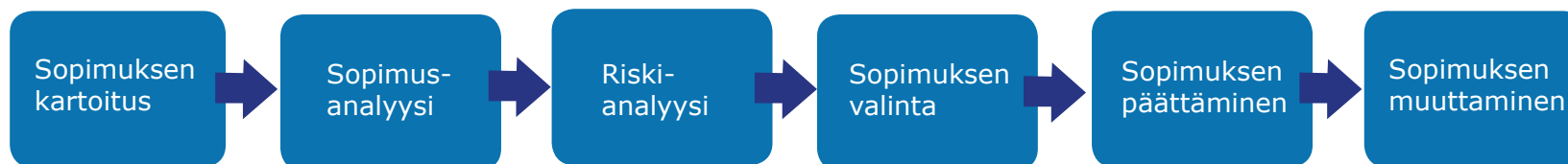
- Salassapitolausekkeet (liikesalaisuuksien suoja)
Mitä on sovittu sopimuksen ja sen perusteella välitettävien aineistojen luottamuksellisuudesta? Varaudu tiedottamaan velvoitteista omaa henkilöä.
- Sopimuksen arvo
Mitkä ovat jäljellä olevan sopimuskauden maksujen suuruudet? Kuinka paljon sopimukseen on investoitu? Mitkä palvelut tulevat hinnan kannalta merkittävimmiksi?
- Oikeudet
Mitä on sovittu tilaajan oikeuksista? Ovatko tilaajalle siirtyneet oikeudet peruuttamattomia vai voimassa, kunnes sopimus päättyy? Sisältyykö sopimukseen kolmannen osapuolen oikeuksia (lisenssit)? Kenellä on valmisohjelmiston tekijänoikeus ja muut immateriaalioikeudet?
- Reklamaatiohistoria
Onko sopimusosapuoli tehnyt reklamaation? Onko sopimuksesta ollut joskus vireillä oikeudenkäynti?
- Sopimussakko
Miten sopimuksessa on määritelty sopimussakot?

Laitesopimusten osalta on syytä harkita tarve kirjata perustiedot hankituista laitteista, jos niitä ei ole aikaisemmin kirjattu. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi:

- Laiterekisteritunnus
- Omaisuusluokka
- Hankintahinta
- Hankintavuosi
- Tasearvo

Kaikki voimassa olevat sopimukset on tarkoituksenmukaista kerätä samaan tietokantaan. Sopimusten suuren lukumäärän ja raportointitarpeiden vuoksi olisi suotavaa, että tarkastuksen tekijällä olisi käytössään työhön soveltuva sopimusten hallintaväline.

Organisaatio voi käyttää sopimusten kartoituksessa myös ulkopuolista apua. ICT-sopimukset voivat olla hyvinkin monimutkaisia asiaan perehtymättömälle, joten kartoituksen tulisi aina tehdä sellainen henkilö, joka tuntee tietotekniikka-alaa ja sen sopimusrakenteita. Koska esimerkiksi Julkisen hallinnon Yleiset sopimusehdot tietotekniikkahankinnoissa (JIT-ehdot/JHS 166) voivat olla sopimuksen liitteenä, on arvioijan osattava hakea vastauksia myös muualta kuin

Sopimusten muutosprosessi sopimusten siirryttyä maakunnalle.

varsinaisesta sopimusasiakirjasta ja hallittava useiden eri sopimusasiakirjojen keskinäinen pätemisjärjestys.

Sopimuksista kerättävät tiedot voivat myös olla salassa pidettäviä. Näin ollen ennen tietojen keräämistä on huolehdittava siitä, että työtä suorittava taho on sitoutunut asianmukaiseen salassapitoon ja vaitioloon.

Sopimusten arviointi

Siirtyviä sopimuksia voidaan arvioida muun muassa oikeudellisesta tai liiketaloudellisesta näkökulmasta. Tehdyn arvion perusteella luodaan käsitys toimenpidevaihtoehdoista ja sopimusriskeistä.

Ennen sopimusten analysointivaiheeseen siirtymistä maakunnan on hyvä kartoittaa tulevat tarpeensa. Sopimusten kerääminen ja analysointi ovat välttämättömiä toimenpiteitä, jotta hankittujen palvelujen kustannustehokkuus voidaan varmistaa myös tulevaisuudessa. Koska maakunnille siirtyy lukuisia sopimuksia eri kunnista, saattaa sopimuksissa olla päällekkäisyyksiä. Tällöin on harkittava, voitaisiinko esimerkiksi sopimuksia karsimalla päästä kustannustehokkaampaan lopputulokseen.

Maakunnalle siirtyneiden sopimusten arvioinnissa on hyvä käyttää kokonaisharkintaa, jossa huomioidaan muun ohella tuotteiden ja palveluiden

vastaavuus tuleviin tarpeisiin, sopimuksen elinkaari, sopimuksen tarjoama liikkumavara laajentamisen kannalta sekä sopimuksen kustannukset.

Sopimusten analysointivaiheen jälkeen päädytään joko käyttämään tai päättämään sopimusta koskevien ehtojen mukaisesti.

Jos sopimusta ei voida käyttää sellaisenaan, maakunnan tulisi arvioida, voidaanko sopimuksen tai hankintalain nojalla toteuttaa jokin seuraavista toimenpiteistä:

- sopimusten yhdistäminen tai jakaminen
- sopimuksen kohteen muuttaminen
- sopimusten laajentaminen
- sopimuskauden pidentäminen

Kuhunkin edellä mainittuun toimenpiteeseen liittyy niiden oikeudellisten edellytysten arviointi, kuten jäljempänä esitetään.

Maakuntauudistuksessa myös lisenssisopimusten siirto tapahtuu velvoittavan lainsäädännön nojalla.

Hankintasopimusten laajentaminen alueellisesti tai uusiin palveluihin voidaan tulkita uudeksi hankinnaksi. Voimassa olevien sopimusten muuttaminen edellyttää osapuolten yksimielisyyttä sekä muuttamisen mahdollistavaa sopimusehtoa.

On myös suositeltavaa, että sopimuskannan analyysin yhteydessä tehdyt havainnot kerätään samalla osaksi hankintojen suunnittelua. Näin voidaan saada myös tarvittavia herätteitä maakunnan hankintastrategian laatimista varten.

Hankintasopimusten siirtyminen maakunnalle ei sinällään ole peruste muuttaa hankintasopimuksia koskemaan koko maakunnan tarvitsemia tavaroita tai palveluja. Hankintasopimuksen laajentaminen alueellisesti tai uusiin palveluihin voidaan hankintalainsäädännön perusteella tulkita uudeksi hankinnaksi.

2.3. Erityisesti lisenssisopimuksista

Maakuntauudistuksessa myös lisenssisopimusten siirto tapahtuu velvoittavan lainsäädännön nojalla. Mittavien organisaatiouudistusten yhteydessä on kuitenkin lisenssisopimusten osalta käytännössä syntynyt haasteita. Lisenssisopimusten sisältöä ei ole aina tunnettu tai niitä ei ole ollut saatavilla, minkä vuoksi siirron tapahduttua vastaanottajalle on voinut tulla yllätyksenä oikeudenhaltijoiden esittämät vaatimukset esimerkiksi lisenssiomaisuuden tarkastamiseen liittyen. Tämän vuoksi asiaa on syytä ohjeistaa hieman seikkaperäisemmin.

Lisensointimalleja on lukuisia, mutta kaupallisten valmisohjelmistojen kohdalla asiakkaalle myönnetään tavallisesti ainoastaan lupa käyttää tuotetta tietyin, erikseen määritellyin ehdoin. Ehdossa on yleensä lisenssien käyttötarkoitusta koskevia rajoituksia, jolloin käyttö voi olla sallittua vain hyvin rajattuihin ja organisaation sisäisiin tarkoituksiin. Alkuperäiset tekijänoikeudet, samoin kuin oikeudet ohjelman muuttamiseen pidätetään ohjelmistotalolla.

Lisenssiomaisuus on suositeltavaa kartoittaa jo siirtoa suunniteltaessa. Lisenssiomaisuuden kartoitus voidaan tehdä osana Due Diligence -prosessia ja se sisältäisi hankittujen lisenssien kartoituksen vasten käytössä olevia lisenssejä. Tarkastuksen lopputulos kannattaa dokumentoida huolellisesti ja toimittaa dokumentaatio vastaanottavalle organisaatiolle.

On myös suositeltavaa, että oikeuksia siirtävä taho tai useita siirtäviä tahoja edustava organisaatio (esim. ICT-palvelukeskus) informoisi ohjelmistotaloa tai sen edustajaa (jälleenmyyjä) lisenssien olevan maakuntauudistukseen liittyvän selvitysprosessin kohteena.

Ilmoitus voi johtaa auditointeihin, joissa selvitetään siirtäjän käytössä oleva lisenssiomaisuus ohjelmistotalon toimesta. Auditointi tuottaa yleensä siirtävälle taholle yksityiskohtaisen tiedon sen käytössä olevasta lisenssiomaisuudesta loppuraportin muodossa. Joissain tapauksissa voi ilmetä, että siirtävän organisaation käytössä on sovittua määrää enemmän lisenssejä, joka voi johtaa myös ylimääräisen käytön aiheuttamiin korvausvaateisiin.

Tilanne voi olla sellainen, ettei siirtävällä taholla ole vielä tiedossaan, kuinka siirtyvien lisenssien kanssa menetellään maakuntauudistuksessa. Joka tapauksessa aikainen informointi antaa myös ohjelmistotalolle mahdollisuuden valmistua sopimuksen päättämiseen tai sen siirtoon. Jos siirtävä osapuoli ja esimerkiksi valmisteluelin tulevat yhdessä siihen tulokseen, ettei lisenssejä enää jatkossa tarvita, sopimuksen irtisanomiseen voidaan reagoida ajoissa. Lisenssien ylläpitosopimuksissa voi olla poikkeuksellisen pitkiä irtisanomisaikoja ja jos irtisanomista ei tehdä ajoissa, ylläpito ja maksuvelvoitteet voivat jatkua sopimusehtojen mukaan jopa seuraavan kalenterivuoden.

Ohjelmistotalot voivat edellyttää lisenssien siirtoa ns. kolmikantasopimusten laatimista. Tämä tarkoittaa, että siirtosopimuksen osapuolina ovat siirtävä taho, maakunta ja ohjelmistotalo.

Jos lisenssiomaisuuden on tarkoitus myöhemmin siirtyä edelleen esimerkiksi ICT-palvelukeskukselle, on sopimukseen syytä neuvotella myös tätä myöhempää siirtoa koskevat ehdot.

Lisenssisopimukseen liittyvään hallinnointiin ja konsolidointiin liittyy erityisosaamisen tarvetta, joka olisi syytä varmistaa sopimusten siirryttyä maakunnalle. On tärkeää, että siirtyvien lisenssien myötä maakunnalle siirtyvät myös vastaavat lisenssisopimukset, että voidaan varmistaa ohjelmistojen käyttöoikeusehtojen mukainen käyttö. Vastaanottavan tahon kannattaa myös viimeistään siirtohetkellä järjestää luovuttavan tahon kanssa vastaanottotarkastus, jos edellä mainittuja siirtosopimuksia ei ole laadittu tai jos vastaanottavan tahon tiedot siirtyvästä lisenssiomaisuudesta ovat muutoin puutteelliset.

Jotta lisenssienhallinta voidaan siirron jälkeen hoitaa katkottomasti ja suunnitelmallisesti, tulisi organisaation vastuuttaa myös siirron jälkeiset lisenssienhallinnan tehtävät.

2.4. Toimenpidevaihtoehdot sopimusten kartoittamisen jälkeen

Sopimusten kartoitusvaiheen jälkeen vastaanottava taho suunnittelee ja toteuttaa tulevat toimenpiteet palvelutarpeen kattamiseksi. Tähän vaiheeseen sisältyy huomattava määrä erilaisia selvitys- ja suunnittelutehtäviä, joten siihen kannattaa varata myös reilusti aikaa, tyypillisesti mieluummin kuukausia kuin viikkoja, luonnollisesti riippuen muutoksen mittakaavasta. Toimenpidevaihtojen oikeudellinen arviointi suoritetaan yleisen sopimusoikeuden mukaisesti, mutta myös hankintalaki on tärkeässä roolissa. Hankintalaissa säädetään muun muassa julkisin hankinnoin toteutettujen sopimusten muutoksista ja lisätilauksista. Koska hankintalainsäädännössä ei ole erillisiä säännöksiä hankintayksiköiden muutostilanteiden varalle, esimerkiksi sopimusmuutoksiin voi liittyä haastavia tulkin-tilanteita, joissa on syytä käyttää oikeudellista asiantuntija-apua.

2.4.1. Sopimusten omistajanvaihdos ja muutossopimus

Kuten edellä on todettu, sopimusten sitovuuden periaate pätee myös sopimuksen siirtotilanteessa. Vaikka tilaajapuolella vastuutahoksi tulisi uusi organisaatio, on sopimuksen vastuista huolehdittava keskeytyksettä.

Vaikka sopimusten siirto-oikeus määräytyy voimaantulon perusteella, tulee ottaa harkit-

Hankintasopimukseen ei saa tehdä hankintapäätöksen tekemisen jälkeen ns. olennaisia muutoksia ilman uutta hankintamenettelyä.

tavaksi, tehdäänkö siirrosta joka tapauksessa toimittajan kanssa siirtosopimus⁶ (liite 1 muutossopimuksen malli). Näin voidaan menetellä etenkin silloin, kun sopimuksen aineelliseen sisältöön tehdään muutoksia. Sopimusehdot voivat esimerkiksi edellyttää, että sopimuksen liitteiden muutokset tulee tehdä muutossopimuksella. Jos toimittaja esimerkiksi käsittelee henkilötietoja tilaajan lukuun (henkilötietojen käsittelijä), voidaan muutostilanteessa neuvotella toimittajan kanssa täydentävistä ehdoista, jotka saattavat sopimuksen keväällä 2018 sovellettavaksi tulevan EU:n yleisen tietosuojasetuksen vaatimusten mukaiseksi. Tältä osin kannattaa tutustua esimerkiksi ohjeeseen *”Tietosuojasetuksen huomioiminen kilpailutettaessa julkisia hankintoja”*⁷.

⁶ Jos tilanteessa sovelletaan JIT-ehtoja, niiden yleisenä ehtona on sopimuksen siirto tehtävän siirtyessä.

⁷ Ohje löytyy osoitteesta:
<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/tietosuojaohje.pdf>

Mikäli sopimukseen sisältyisi ehto olla siirtämättä sopimusta kolmannelle, sopijapuolten pitäisi erikseen hyväksyä sopimuskumppanin vaihtuminen.

Omistajanvaihdostilanteessa tulee vastaanottavan tahon haltuun saada myös sopimuksen ajantasainen palveludokumentaatio. Vain kattavan dokumentaation avulla uusi sopijapuoli saa realistisen kuvan sopimuksen kohteesta ja sopimuskaudella sopimukseen tehdyistä tarkistuksista. Edellä mainittua palveludokumentaatiota ovat esimerkiksi tietojärjestelmän toteuttamiseksi ja käyttämiseksi laadittu tekninen dokumentaatio ja muut järjestelmän käyttämisen kannalta välttämättömät dokumentit, kuten toimituksen projektidokumentaatio ja toimitusprojektin käynnistysvaiheessa sovittu dokumentaatio.

Maakunnan on viimeistään 31.10.2019 lähetettävä kirjallinen ilmoitus maakunnan vastuulle siirtyvien velkojen, vastuiden ja sopimusten velkojille ja sopimusosapuolille. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia sopimuksia. Ilmoituksessa on käytävä ilmi siirtyykö velka, vastuu tai sopimus maakunnalta edelleen valtakunnalliselle palvelukeskukselle. Maakunnan on päätettävä kiinteistöihin, tietotekniikkaan ja tietotekniikka-palveluihin liittyvän omaisuuden ja sopimusten siirrosta palvelukeskuksille niin, että ne siirtyvät palvelukeskusten omistukseen ja hallintaan 1.1.2020 lukien.

2.4.2. Hankintasopimusten muutokset

Sopimuksen muutostilanteet voivat olla erityyppisiä. Sopimuksia voidaan maakuntaudistuksessa joutua *jakamaan (pilkkomaan)* siten, että

Olennaisia sopimusmuutoksia

- Muutoksella otetaan käyttöön ehtoja, jotka, jos ne olisivat alun perin kuuluneet hankintamenettelyyn, olisivat i) mahdollistaneet muiden kuin alun perin valittujen tarjoajien osallistumisen menettelyyn tai ii) muun kuin alun perin hyväksytyt tarjouksen hyväksymisen tai iii) jotka olisivat tuoneet hankintamenettelyyn lisää osallistujia.
- Sopimuksesta tai puitejärjestelystä tulee muutoksen jälkeen taloudellisesti edullisempi sopimuskumppanille sellaisella tavalla, jota alkuperäisessä hankintasopimuksessa tai puitejärjestelyssä ei ollut määritetty.
- Muutos laajentaa sopimuksen tai puitejärjestelyn soveltamisalaa huomattavasti.
- Sopimuskumppani, jonka kanssa hankintayksikkö on alun perin tehnyt sopimuksen, korvataan uudella sopimuskumppanilla.

Sopimus- muutokset, jotka eivät edellytä uutta hankinta- menettelyä

- **Muutos perustuu** hankintamenettelyn aikana **tiedossa olleisiin ja hankinta-asiakirjoissa mainittuihin sopimusehtoihin tai niiden muuttamista koskeviin ehtoihin**, niiden rahallisesta arvosta riippumatta, ja nämä ehdot ovat selkeät, täsmälliset ja yksiselitteiset, eivätkä ne muuta hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn yleistä luonnetta;
- Alkuperäisen sopimuskumppanin on tarpeen suorittaa **lisätöitä tai -palveluja taikka ylimääräisiä tavarantoimituksia**, jotka eivät sisältyneet alkuperäiseen hankintasopimukseen, ja jos sopimuskumppanin vaihtaminen ei ole mahdollista taloudellisista tai teknisistä syistä ja se aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten merkittävää päällekkäisyyttä hankintayksikölle;
  - Muutoksen arvo ei saa olla enempää kuin **50 % alkuperäisen sopimuksen arvosta. Kutakin muutosta arvioidaan itsenäisesti.**
  - **Tehtävä sopimusmuutosilmoitus.**
- Muutoksen **tarve johtuu olosuhteista, joita** huolellinen hankintayksikkö **ei ole voinut ennakoida** eikä muutos vaikuta hankintasopimuksen yleiseen luonteeseen;
  - Muutoksen arvo ei saa olla enempää kuin **50 % alkuperäisen sopimuksen arvosta. Kutakin muutosta arvioidaan itsenäisesti.**
  - **Tehtävä sopimusmuutosilmoitus.**
- **Alkuperäinen sopimuskumppani korvataan** uudella sopimuskumppanilla yksiselitteisellä sopimuksen muuttamista koskevalla ehdolla tai alkuperäisen sopimuskumppanin asema siirtyy yhtiön rakennejärjestelyjen, yritysostojen, sulautumisten ja määräysvallan muutosten tai maksukyvyttömyyden seurauksena kokonaan tai osittain toiselle toimittajalle, joka täyttää alun perin vahvistetut laadulliset soveltuvuusvaatimukset edellyttäen, ettei tästä aiheudu muita olennaisia muutoksia hankintasopimukseen eikä tällä pyritä kiertämään tämän lain soveltamista;
- Kyse on sellaisesta **vähäarvoisesta sopimusmuutoksesta, joka alittaa EU-kynnysarvot** tai liitteen E palveluissa tai käyttöoikeussopimuksissa kansalliset kynnysarvot eikä vaikuta sopimuksen yleiseen luonteeseen;
  - Muutoksen arvon tulee olla **pienempi kuin 10 prosenttia** alkuperäisen **palvelu- tai tavarahankinnan** tai käyttöoikeussopimuksen **arvosta tai pienempi kuin 15 prosenttia** alkuperäisen **rakennusurakan arvosta**. Jos muutoksia tehdään useampia, arvo arvioidaan **peräkkäisten muutosten kumulatiivisen nettoarvon perusteella.**
- Uutta hankintamenettelyä ei tarvita kun hankinta voidaan toteuttaa **suorahankintana**. Suorahankinnan käyttäminen on mahdollista ainoastaan, kun laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Lue lisää suorahankintaperusteista kappaleesta 3.3.4.

aiemmin yhden organisaation nimissä ollut sopimus siirretään osittain toiselle organisaatiolle. Saman toimittajan tuottamat palvelut voivat perustua useisiin eri sopimuksiin, jotka on tarpeen muutostilanteessa *yhdistää* samaan sopimukseen. Sopimukseen voi olla myös tarpeen tehdä muutoksia, joilla sopimuksen palvelujen tuottaminen *laajennetaan* uuteen käyttäjäkuntaan tai vastaavasti sopimuksen laajuutta on tarve *supistaa*.

Tässä jaksossa käsitellään ainoastaan hankintalain mukaisten hankintasopimusten muuttamista koskevaa sääntelyä. Jos sopimusmuutoksen kohteena on sopimus, joka ei kuulu hankintalain soveltamisalaan, ei sen muuttamiseen sovelleta hankintalain 136 §:ssä säädettyä olennaisten sopimusmuutosten kieltoa.

Hankintasopimukseen ei saa tehdä hankintapäätöksen tekemisen jälkeen ns. olennaisia muutoksia ilman uutta hankintamenettelyä. Hankintasopimukseen sen voimassaoloaikana tehtyä muutosta pidetään olennaisena, jos hankintasopimus on sen seurauksena luonteeltaan huomattavasti erilainen alun perin tehtyyn sopimukseen verrattuna.

Hankintalaissa on esitetty neljä perustetta, jolloin sopimusmuutos katsotaan olennaiseksi.

Myös sopimuksen laajuuden supistaminen voi olla olennainen sopimusmuutos, vaikkei hankintalaki asiaan otakaan suoraan kantaa⁸. So-

**Sopimuksen kat-
tamien tavaroiden
ja palveluiden laa-
jentaminen voi olla
mahdollista erilais-
ten lisätilausehtojen
mukaisesti.**

pimuksen supistaminen voi tarkoittaa sitä, että kilpailutuksessa käytetyt soveltavuuden vähimmäisvaatimukset muodostuvat alkuperäistä pienemmäksi.

Hankintalaissa on kuitenkin tunnistettu joukko tilanteita, jolloin uudelleenkilpailuttamisvelvollisuutta ei ole edes silloin, kun kyseessä on yllä mainitun tilanteen mukainen olennainen sopimusmuutos.

Maakuntaudistuksessa voidaan kohdata tilanteita, joita hankintayksiköt eivät ole voineet ennakoita hankintasopimusta tehdessään. Tällöin tarvitaan tietynasteista joustavuutta, jotta hankintasopimus voidaan mukauttaa kyseisiin

---

⁸ Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu C-549/14 (Finn Frogne)

olosuhteisiin ilman uutta hankintamenettelyä. Hankintalain 136 §:n 2 momentin tarkoittamisessa tilanteissa hankintayksiköllä ei ole uudelleenkilpailuttamisvelvoitetta edes olennaisten sopimusmuutosten yhteydessä.

Hankintasopimus on kilpailutettava uudelleen, jos kyseessä on olennainen sopimusmuutos, johon ei voida soveltaa alla mainittuja poikkeuksia.

Muutokset sallivat sopimusehdot

Sopimusmuutos on hankintalain mukaan sallittu, jos muutos perustuu sopimusehtoihin ja nämä ehdot ovat selkeät, täsmälliset ja yksiselitteiset ja ne eivät muuta hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn yleistä luonnetta. Muutos on tässä tapauksessa sallittu muutoksen rahallista arvosta riippumatta.

Jos hankintasopimus on tarkoitus jakaa yhden tai useamman organisaation kesken eikä siirto-oikeus perustu pakottavaan lainsäädäntöön, on syytä tarkistaa sopimuksen mukainen siirtolauseke. Jos siirtolauseke sallii sopijapuolen siirtää sopimus kokonaan tai osittain sellaiselle taholle, jolle sopijapuolen tehtäviä siirretään, sopimuksen jakaminen on hankintalain 136 §:n mukaisesti sallittua. Edellä kuvattu arvio tulisi tehdä esimerkiksi tilanteessa, jossa maakunnalle siirtyneitä sopimuksia oltaisiin siirtämäs-

sä edelleen kokonaan tai osittain maakunnasta muille organisaatioille.

Sopimuksen kattamien tavaroiden ja palveluiden laajentaminen voi olla mahdollista erilaisien lisätilausehtojen mukaisesti. Alkuperäiseen hankintaan on voinut esimerkiksi sisältyä erilaisia lisäpalveluita, jotka tilaajaosapuoli on ilmoittanut ottavansa käyttöön eri tilauksella. Jos siis hankintasopimukseen sisältyy lisätilausehtoja, voidaan lisätilauksia tehdä ilman hankintalaista tulevia rajoituksia.

Sopimukseen voi sisältyä ehtoja käyttäjävolyymin kasvattamisesta. Jos hankintavaiheessa on pyydetty esimerkiksi lisenssihintoja portaittain nousevalle käyttäjämäärälle ja todellisuudessa käyttäjämäärä on jäänyt alhaiselle tasolle, voidaan lisensoitavien käyttäjien määrä nostaa so-

pimuksen mukaiseen enimmäismäärään. Sikäli jos käyttäjämäärää nostetaan yli sovitun enimmäismäärän, tulee enimmäiskäyttäjämäärän ylittävää osuutta arvioida jäljempänä käsiteltävän lisätilauksia koskevan sääntelyn mukaisesti.

Esimerkki: Toimittajan on kilpailutuksessa antanut lisenssihinnat käyttäjämäärälle 1-100 käyttäjää ja 101-200 käyttäjää. Todellinen käyttö ennen sopimuksen siirtoa maakunnalle on ollut 85 käyttäjää. Käyttäjämäärä voidaan sopimuksen mukaan lisätä 200 käyttäjään sopimusehtojen mukaisesti. Käyttäjämäärän kasvattamista 300 käyttäjään arvioidaan lisätilauksia koskevan säännöksen mukaisesti 100 käyttäjän lisäyksen osalta (300-200=100).

Sopimuksen laajentaminen hankkimalla lisäpalveluja tai lisätyötä

Hankintalain mukaan on mahdollista laajentaa sopimusta tilanteessa, jossa toimittajan on tarpeen suorittaa lisätöitä tai -palveluja tai ylimääräisiä tavarantoimituksia, jotka eivät sisällyneet alkuperäiseen hankintasopimukseen. Lisäsuorituksille on kuitenkin asetettu laissa edellytyksiä, jotka tulee täyttää, mikäli lisäsuoritus on tarkoitus toteuttaa järjestämättä uutta hankintamenettelyä.

Uutta hankintamenettelyä ei tarvitse järjes-

---

⁹ Lisenssien lisätarve voidaan myös kilpailuttaa erikseen silloin, kun markkinoilla on lisenssien jälleenmyyjä.

tää, jos sopimuskumppanin vaihtaminen ei ole mahdollista taloudellisista tai teknisistä syistä ja vaihtaminen aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten merkittävää päällekkäisyyttä hankintayksikölle.

Tällaisissa tapauksissa hankintasopimuksen muuttaminen ilman uutta hankintamenettelyä voi olla perusteltua erityisesti:

- 1) Jos lisäsuoritukset on tarkoitus toteuttaa joko jo sovittujen palvelujen, tavaroiden tai asennusten osittaisena korvaamisena tai lisäyksenä, tai
- 2) kun toimittajan vaihto edellyttäisi sitä, että hankintayksikkö hankkii tuotteita tai palveluja, joilla on erilaiset tekniset ominaisuudet, mistä voi aiheutua yhteensopimattomuutta tai kohutuuttomia teknisiä vaikeuksia toiminnan kannalta.

ICT-hankinnoissa lisäsuoritusten hankkiminen voi liittyä esimerkiksi lisenssitarpeen kasvattamiseen, kun maakunnalle siirtynyt tietojärjestelmä otetaan käyttöön alkuperäistä laajemmassa organisaatiossa eivätkä lisenssit ole kilpailutettavissa esimerkiksi yksinoikeudesta johtuen⁹. Näissä tapauksissa ei ole välttämättä ole taloudellisesti järkevää korvata tuotantokäytössä olevaa järjestelmää uudella järjestelmällä vaan kattaa lisenssitarve lisätilauksella. Vastaavasti esimerkiksi uuden toimintaympäristön edellyttämät integraatiotarpeet voivat olla toteutettavissa alkuperäiseen sopimukseen perustuvana kehitystyönä, jossa noudatetaan alkuperäisen

sopimuksen mukaisia henkilötyöhintoja. Tällöin myös liittymien ylläpitoon liittyvät tehtävät pysyvät samalla toimittajalle eikä ylläpitovastuu jakaudu perusteettomasti usean toimittajan vastuulle.

50 prosentin sääntö

Lisäsuoritusten arvo ei saa olla arvoltaan enempää kuin 50 prosenttia alkuperäisen sopimuksen arvosta (alv 0 %). Jos muutoksia tehdään peräkkäin useampia, arvioidaan jokaista muutosta itsenäisenä. Jos siis sopimusta muutetaan useampia kertoja peräkkäin, lasketaan muutos kuitenkin aina alkuperäisen hankintasopimuksen arvosta, eikä muutoksille aseteta varsinaisesti numeerista kattoa. Tällaisten muutosten tavoitteena ei kuitenkaan saa olla hankintalain säännösten kiertäminen.

Jos hankintasopimukseen on sisältynyt hintojen muuttamista koskeva indeksiehto, voidaan alkuperäisen sopimuksen arvon sijasta käyttää indekseillä korotettua sopimuksen arvoa.

Lisäsuorituksista ilmoittaminen

Jos hankintayksikkö tekee lisäsuorituksia koskevan sopimusmuutoksen, on sen ilmoitettava asiasta Hilma-hankintailmoituksella. Ilmoitus on syytä tehdä ennen kuin toimittajan kanssa tehdään sopimusmuutos. Ilmoituksen julkaisemisesta alkaa 14 päivän valitusaika.

Muutoksen perusteena olosuhteiden ennakoimaton muutos

Hankintalaki tuntee mahdollisuuden tehdä sopimusmuutoksia myös tilanteessa, jossa muutoksen tarve johtuu olosuhteista, joita huolellinen hankintayksikkö ei olisi voinut ennakoida eikä muutos vaikuta hankintasopimuksen yleiseen luonteeseen.

Säännöksen tavoitteena on ollut mahdollistaa hankintasopimusten mukauttaminen olosuhde-muutoksiin, joita voi ilmetä esimerkiksi pitkäkestoisten sopimusten yhteydessä.

EU-kynnysarvot (ilman arvonlisäveroa) 1.1.2018 alkaen Hankintalain 26 §		
Hankintalaji	Kynnysarvo (euroa)	
	Valtion keskushallintoviranomaiset	Muut hankintayksiköt
Tavarat, palvelut ja suunnittelukilpailut	144 000	221 000
Rakennusurakat	5 548 000	5 548 000

Hankintadirektiivin mukaan ennalta-arvaamattomien olosuhteiden käsite viittaa olosuhteisiin, joita hankintayksikkö ei olisi voinut ennakoita alkuperäisen hankintasopimuksen huolellisesta valmistelusta huolimatta. Ennakoimattomuutta arvioidaan kokonaisharkinnalla, jolloin voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi ajankohtaan, jolloin hankinta on tehty. Jos hankintasopimus on tehty aikana, jolloin hankintayksiköllä ei ollut riittävästi tietoisuutta tulevasta maakunta- ja soteuudistuksesta ja mahdollisesta sopimuksen tulevasta käytöstä, olosuhteiden muutosta on helpompi pitää ennakoimattomana verrattuna tilanteeseen, jossa hankintayksikön tiedossa on jo hankintahetkellä ollut maakunta- ja sote-uudistuksessa tunnistetut ja todennäköiset muutokset sopimuksen kohteeseen.

Ennakoimattomiin olosuhteiden muutoksiin perustuva sopimusmuutos on läheisessä suhteessa edellä käsiteltyyn lisäsuoritusten hankintaan ja näitä perusteita on mahdollista käyttää yhdessä esimerkiksi sopimusmuutosta koskevassa hankintailmoituksessa. Ennakoimattomiin olosuhdemuutoksiin liittyy myös samanlaiset rajoitukset kuin mitä edellä mainittiin lisäpalvelujen hankinnan yhteydessä, joten muutokset eivät saa olla arvoltaan enempää kuin 50 prosenttia alkuperäisen sopimuksen arvosta, ja sopimusmuutoksesta on tehtävä ilmoitus HILMA-palvelussa.

Vähäisen arvonsa vuoksi sallitut sopimusmuutokset

Kynnysarvo tarkoittaa yksittäisen hankinnan suurinta mahdollista ennakoitua arvoa. Ennakoidun arvon pohjalta määrittyy myös se, soveltuuko kyseiseen hankintaan EU-menettelyä koskevat hankintalain säännökset.

Hankintalain mukaan sopimusmuutos on sallittu ilman uutta hankintamenettelyä, jos kyse on vähäarvoisesta sopimusmuutoksesta, joka

- alittaa EU-kynnysarvot¹⁰ eikä vaikuta sopimuksen yleiseen luonteeseen; ja
- muutoksen arvo on pienempi kuin 10 prosenttia alkuperäisen hankintasopimuksen arvosta.

Esimerkki: Maakunta on laajentamassa sille siirtynyttä järjestelmäsopimusta lisäämällä järjestelmän käyttäjiä ja kustannusarvio on sopimuksen jäljellä olevalle kaudelle 180 000 euroa. Muutos alittaa EU-kynnysarvon. Alkuperäisen hankinnan arvo on 2 000 000 euroa. Siitä 10 % on 200 000 euroa. Muutos on sallittu, koska se alittaa EU-kynnysarvon ja on alle 10 % hankinnan alkuperäisestä arvosta. Myöskään hankinnan luonne ei muutu alkuperäisestä.

---

¹⁰ Tiettyjen palvelujen osalta rajana noudatetaan kansallisia kynnysarvoja (Hankintalain E-liite). Näihin palveluihin ei kuitenkaan sisälly ICT-palvelu- tai tavarasopimukset.

Jos maakunta tekisi useita muutoksia peräkkäin samalla perusteella, tehtäisiin sopimusmuutosten arvonmääritys peräkkäisten muutosten kumulatiivisen nettoarvon perusteella.

Yhteenveto hankintasopimusten muuttamisesta

Maakunta tekee itsenäisesti ja kokonaisharkintaan perustuen arvionsa siitä, mitä järjestelmiä se tulee hyödyntämään toiminnassaan. Tietojärjestelmän valinnan lähtökohtana voi olla esimerkiksi suurimman käyttäjämäärän ja pitkän elinkaaren sisältävä tietojärjestelmä, jossa muutokset eivät vaadi laajoja asiakaskohtaisia sovituksia. Luonnollisesti myös järjestelmän elinkaarikustannukset on otettava harkinnassa huomioon. Kokonaisharkinnan rinnalla tulee huomioida myös edellä kuvatut hankintalaista johtuvat sopimusmuutosten sallittavuuteen liittyvät perusteet.

Koska hankintalain pääsääntönä on olennaisen sopimusmuutosten kieltö, edellä käsiteltyjä poikkeuksia sallituista sopimusmuutoksista tulkitaan lähtökohtaisesti suppeasti. Sopimusmuutosten sallittavuuden tutkiminen kannattaa tehdä ensimmäiseksi sopimuksen perusteella ja arvioida, onko sopimuksessa sellaisia ehtoja, joiden perusteella muutokset voidaan tehdä. Hankintasopimuksessa voi olla esimerkiksi ehtoja tulevasta rakennejärjestelystä ja mahdollisesta sopimuksen laajentamisesta koskemaan uusia yhteistyön muotoja maakunnan ja sidosryhmien välillä.

Jos täsmällisiä ja yksiselitteisiä ehtoja ei löydy hankintasopimuksesta tai ko. hankintaa koskevasta hankintailmoituksesta, suunnitellun muutoksen arvo nousee keskeiseen rooliin. Kuten edellä todettiin, arvoltaan vähäiset muutokset eivät edellytä uuden hankintamenettelyn aloittamista. Arvoltaan vähäisiin sopimusmuutoksiin ei liity myöskään ilmoitusvelvollisuutta.

Jos sopimusmuutoksen arvo ylittää EU-kynnysarvon tai on yli 10 % sopimuksen alkuperäisestä arvosta, muutosta tulee arvioida lisäsuorituksia koskevan lainkohdan ja/tai olosuhteiden ennakkoimattomuuden perusteella. Sikäli jos lisähankinta ei ole mahdollista näilläkään perusteilla, hankintayksikön on toteutettava muutos uudella hankintamenettelyllä. Tällöin tulee huomata, että hankintamenettely saattaa olla toteutettavissa hankintalain mukaisilla nopeutetuilla menettelyillä (ks. kohta 3.3.3).

**Sopijapuolet
voivat aina
neuvotella
sopimuksen
ennenaikaisesta
päättämisestä.**

2.5. Sopimuksen päättäminen

Maakunnan haltuun voi siirtyä useita tietojärjestelmäsopimuksia, joista se päättää valita toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi ainoastaan yhden. Muut kuin valitut tietojärjestelmäsopimukset on tällöin tarpeen päättää niitä koskevien sopimusehtojen mukaisesti.

Sopimuksen päättymistapa riippuu siitä, onko kysymyksessä määräaikainen vai toistaiseksi voimassa oleva sopimus. Määräaikainen sopimus päättyy ilman erityisiä toimenpiteitä sopimuskauden lopussa. Maakunta ei voi päättää määräaikaista sopimusta kesken sopimuskauden, ellei sopimuskumppani tähän suostu. Jos määräaikainen sopimus päätetään kesken sopimuskauden ilman toimittajan suostumusta, voi päättäminen johtaa sopimusseuraamuksiin, kuten vahingonkorvausvelvollisuuteen. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin korostaa sitä, että sopijapuolet voivat aina neuvotella sopimuksen ennaikaisesta päättämisestä.

Tietojärjestelmäsopimuksille on tyypillistä, että ne koostuvat useista eri sopimuksista, joissa voi olla toisistaan poikkeavat ehdot sopimuk-

---

¹¹ Exit-ehtoissa annetaan tilaajalle yleensä yksipuolinen ja vapaa oikeus irtisanoa sopimus päättymään välittömästi sitä koskevasta ilmoituksesta. Tällainen irtisanomisoikeus voi olla kytkettynä esimerkiksi tiettyyn projektiin vaiheeseen. Esimerkiksi siten, että irtisanominen on tehtävä teknisten määrittelyjen valmistuttua, mutta ennen toteutuksen aloittamista.

Sopimuksen oikeudettomasta päättämisestä voi seurata vahingonkorvausvastuu toista sopijapuolta kohtaan.

sen päättämisestä. Näin ollen eri sopimusten väliset riippuvuudet on tutkittava harkittaessa sopimusten irtisanomista. Jos esimerkiksi projektisopimukseen perustuva järjestelmätoimitus on vasta alkuvaiheessa, ei jatkuvien palvelujen sopimus ole välttämättä tullut voimaan. Projektisopimuksen irtisanominen voi olla mahdollista erilaisten Exit-ehtojen perusteella ja tällaisen ehdon käyttäminen voi samalla johtaa sinänsä määräaikaisen palvelusopimuksen päättymiseen. Mahdollisten Exit-ehtojen¹¹ soveltaminen on kuitenkin syytä aina käydä läpi sopimusasioihin perehtyneen asiantuntijan kanssa.

Toistaiseksi voimassa oleva sopimus lakkaa irtisanomisen perusteella sopimuksessa sovittua irtisanomisaikaa noudattaen. Yleensä irtisanominen vaatii kirjallisen ilmoituksen toimittamisen toimittajalle, joten tältä osin on syytä tarkastaa sopimuksen mukaisen muotovaatimuksen täyttyminen. Esimerkiksi sähköpostitse ilmoittaminen ei välttämättä ole riittävää.

Sopimuksen irtisanominen voi sopimusehtojen mukaan olla mahdollista joko kokonaisuudessaan tai osittain. Jos sopimusehdot sallivat osittaisen irtisanomisen, ehto voi olla hyödyksi toimintojen uudelleenjärjestelyssä. Jos maakunnalle esimerkiksi siirtyy laitesopimuksia, joiden perusteella toimitetaan useita eri laitteita, voidaan päällekkäisen sopimuksen osittaisella irtisanomisella siirtyä hankkimaan tiettyä laitetta vain toisella sopimuksella.

Sopimuksen purkamisella tarkoitetaan sitä, että sopimussuhde lopetetaan välittömästi vaikutuksin. Sopimuksen purkamisen edellytyksillä on joitakin sopimustyyppikohtaisia eroja, mutta lainsäädännön taustalla on yleinen periaate, jonka mukaan purkaminen vaatii olennaista sopimusrikkomusta. Sopimuksen purkaminen on siis sopimusrikkomukseen liittyvä sopimus-kumppanin oikeuskeino kun taas sopimuksen irtisanominen on tapa lakkauttaa sopimussuhde silloin, kun sopimuksen jatkumista ei enää pidetä tarkoituksenmukaisena.

Mikäli sopimuksen päättämiseksi tai muuttamiselle ei ole oikeudellista perustetta, voi sopimuksen oikeudettomasta päättämisestä seurata vahingonkorvausvastuu toista sopijapuolta kohtaan. Näin ollen sopimukseen purkamiseen ei tule ryhtyä ilman purkamisperusteiden läpikäyntiä yhdessä oikeudellisen asiantuntijan kanssa.

Sopimusten päättämistilanteessa maakunnan on syytä varmistaa, että sen haltuun saadaan

sopimuksen mukaisesti maakunnalle kuuluva tietoaineisto ja muu sellainen aineisto, joka sopimuksen päättyessä on sovittu tilaajalle toimitettavan. Toimittajalla voi olla myös sopimuksen mukaan avustamisvelvollisuus, jonka mukaisesti toimittaja sitoutuu avustamaan tilaajaa palvelun tai sen osan päättyessä päättyvän palvelun siirtämisessä kolmannen osapuolen tai tilaajan itsensä hoidettavaksi.

3. Maakuntauudistus ja julkiset hankinnat

3.1. Johdanto

Edellä on käsitelty maakunnalle siirtyvien hankintasopimusten muuttamisen edellytyksiä. Tässä luvussa esitellään keskeinen sääntely silloin, kun maakunta suunnittelee palvelutarpeen kattamista muuna kuin sen omana työnä ja joutuu sen vuoksi tekemään uusia sopimuksia.

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun ollessa käynnissä muutoksen kohteena olevien hankintayksiköiden kannattaa huomioida käynnistämässään kilpailutuksissa tarve mukauttaa kilpailutusta ja sen perusteella tehtävää hankintaa. Uudistuksen voi tuoda esille esimerkiksi seuraavasti:

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennuudistuksesta tai muista sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevista uudistuksista, päätöksistä tai sopimuksista saattaa seurata, että sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot muuttuvat xx alueella (kuten xx-erityisvastuualueella ja xx sosiaali- ja terveysyhtymän toimialueella). Jos näin käy, xx:lla tai sen sijaan tulevilla organisaatiolla on oikeus vastaavasti laajentaa tai supistaa sopimuksen kohdetta.

Tässä ohjeessa ei käsitellä esimerkiksi tarjouspyynnön julkaisemiseen yms. hankintamenetelyihin liittyviä käytännön kysymyksiä¹², vaan pyritään esittelemään keskeisiä hankintalain tarjoamia mahdollisuuksia, jotka tukevat maakunnan toiminnan järjestämistä vaarantamatta maakunnan tehtävien hoitamisen jatkuvuutta.

Vaikka sote-kysymyksillä on suuri rooli maakuntauudistuksessa, sote-hankintoja koskevalla sääntelyllä ei ole juurikaan oikeudellista merkitystä arvioitaessa ICT-hankintoihin liittyviä kysymyksiä¹³. Näin ollen sote-palveluiden

¹² Kilpailutusprosessin läpivientiin liittyvää käytännön ohjeistusta on esimerkiksi Valtion hankintakäsikirjassa (<http://vm.fi/hankinnat>), joka on päivitetty uuden hankintalain mukaiseksi keväällä 2017.

¹³ Sote-palveluhankinnat on lueteltu hankintalain E-liitteessä kohdissa 1-4. Niihin ei sisälly tietojärjestelmähankintoja.

tuottamiseen liittyviä ICT-hankintasopimuksia arvioidaan, kuten muitakin hankintalain kattamia hankintasopimuksia.

Julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä sovelletaan silloin, kun hankintayksikkö tekee siitä oikeudellisesti erillisen yksikön kanssa vastiketta vastaan sopimuksen riippumatta siitä, onko tämä yksikkö itse hankintayksikkö. Tästä pääsäännöstä on kuitenkin säädetty eräitä poikkeuksia, kuten sidosyksikköhankinnat (In-house-yksiköt) ja hankinnat yhteishankintayksiköiltä, joita käsitellään jäljempänä.

Hankintalakia sovelletaan hankintayksiköihin, joita ovat valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset. Maakuntaudistuksen johdosta hankintalakiin tullaan esittämään muutosta, jonka seurauksena myös maakuntien viranomaiset tullaan lisäämään hankintayksiköiden joukkoon. Samalla myös maakuntien omistamat ja voittoa tavoittelemattomat osakeyhtiöt tulisivat hankintayksiköiksi samalla tavoin kuin valtion ja kuntien vastaavat yhtiöt.

Maakunnan siirtymäajan haasteet, kuten hankintojen toteuttamiseen liittyvä aikataulu- ja resurssivaje pyrittäneen huomioimaan lainvalmistelussa siinä määrin kuin pakottava EU-lainsäädäntö antaa siihen mahdollisuuksia. Hallituksen esityksessä olevaan voimaantulolain 44 §:ään on esitetty hallintovaliokunnan lausunnossa (HavL 3/2018) muutosta jossa todettaisiin maakunnan olevan velvollinen aloittamaan han-

kintalain mukaiset menettelyt ilman aiheetonta viivästystä hallinnon ja toiminnan käynnistämistä varten sekä palvelutoiminnan jatkumisen turvaamiseksi, silloin kun hankinnat ylittävät EU-kynnysarvot eikä maakunta itse alkaisi tuottaa palvelua, tuottaisi sitä yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkisi sitä palvelukeskukselta. Alle EU-kynnysarvojen jäävien hankintojen osalta ei tultaisi asettamaan vastaavaa velvoitetta hankintamenettelyjen välittömään käynnistämiseen.

Ehdotetun voimaantulolain 44 §:ssä olisi edelleen tarkoitus säätää siitä, että edellä tarkoitettujen hankintamenettelyjen keston ajaksi maakunta voisi tehdä väliaikaisen sopimuksen tai palvelujen tuottamista koskevan vastaavan järjestelyn, jos se on maakunnan toiminnan käynnistämistä varten tai palvelujen tuottamisen jatkuvuuden

turvaamiseksi välttämätöntä. Näin ollen maakunta voisi hankintailmoituksen julkaisemisen jälkeen turvata palvelutarpeensa tekemällä esimerkiksi sopimuksen laajennuksen, vaikka kyseessä olisi normaalisti uutta hankintamenettelyä edellyttävä olennainen sopimusmuutos tai muun tyyppinen kuin hankintalain suora hankintaan rinnastuva tilanne. Edellytyksenä tällaisille siirtymäajan poikkeaville hankintamenettelyille olisi lisäksi kuitenkin, että palvelujen tuottaminen siirtyneiden sopimusten mukaisesti tai muutoin aiheuttaisi merkittävää haittaa maakunnan toiminnalle tai maakunnan järjestämistä vastaavien palvelujen tuottamiselle. Merkittävällä haitalla tarkoitetaan tässä yhteydessä palvelujen katkeamistilanteita, merkittäviä sopimusten tai kustannusten päällekkäisyyksiä, palvelupuutteita, yhteensopimattomuutta tai kohtuuttomia teknisiä vaikeuksia toiminnan osalta ja muita vastaavia tilanteita. Väliaikaisen järjestelyn pituus riippuisi hankittavan palvelun luonteesta, mutta sen kesto voisi kuitenkin olla enintään vuoden 2022 loppuun asti.

3.2. Palvelujen tuottamisen järjestämisen vaihtoehdot

3.2.1. Oma palvelutuotanto ja siihen verrattavat hankintatavat

Hankintayksiköt voivat oman hankintansa ja ilman hankintalainsäädännöstä aiheutuvia rajoituksia päättää siitä, kuinka ne järjestävät pal-

velujen tuottamisen mallin. Maakunta voi siten itse tuottaa tiettyä palvelua tai sopia esimerkiksi yhteistoiminnasta muiden maakuntien kanssa.

Maakuntien toiminnassa palvelujen järjestäminen ja tuottaminen on tarkoitus erottaa toisistaan. Palvelujen tuottamiseksi maakuntiin on tarkoitus perustaa maakunnan liikelaitos. Sen vastuulla tulee olemaan esimerkiksi merkittävää julkista valtaa sisältävien palvelujen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelujen tuottaminen.

Maakunnan liikelaitos tulee olemaan osa maakunnan organisaatiota. Liikelaitosten ei ole tarkoitus olla itsenäisiä oikeushenkilöitä. Maakunta voi siten hankkia palveluja liikelaitoksiltaan ilman hankintalain johtuvia rajoitteita. Liikelaitos on sitä vastoin hankintayksikön asemassa, kun se hankkii tavaroita tai palveluja markkinoilta.

Hankintalain 16 §:n mukaan hankintalain ei sovelleta hankintayksiköiden väliseen yhteistyöhön, jos yhteistyössä kysymys on yhteisten tavoitteiden saavuttamisesta. Yhteistyön kohteena tulee olla hankintayksiköiden vastuulla olevien yleisen edun mukaiset julkiset palvelut (esim. jätehuolto), joten säännöksen tarkoittama hankintayhteistyö ei soveltune maakuntien ICT-toimialan yhteistyöjärjestelyihin.

3.2.2. Sidosyksikköhankinnat

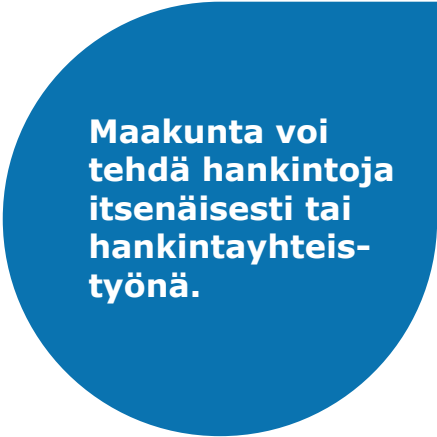
Hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät hankintalaissa tarkoitetut sidosyksikköhankinnat. Hankintayksikkö voi siten tehdä hankintoja sidosyksiköltään ilman kilpailuttamista.

Arvioinnissa on olennaista sidosyksikön määritelmä. Sidosyksiköllä tarkoitetaan hankintayksiköstä muodollisesti erillistä ja päätöksenteon kannalta itsenäistä yksikköä. Toiminta voi olla esimerkiksi osakeyhtiömuodossa harjoitettua.

Sidosyksikköasema syntyy, jos hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa käyttää määräysvaltaa yksikköön samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa. Lisäksi sidosyksikköaseman syntymiseen vaikuttaa ulkopuolisille myynnin suuruus.

Hankintayksiköiden katsotaan yhdessä käyttävän määräysvaltaa sidosyksikköön, jos sidosyksikön toimielimet koostuvat kaikkien hankintayksiköiden edustajista ja hankintayksiköt voivat yhdessä käyttää ratkaisevaa päätösvaltaa sidosyksikön strategisiin tavoitteisiin ja tärkeisiin päätöksiin. Lisäksi edellytyksenä on, että sidosyksikkö toimii määräysvaltaa käyttävien hankintayksiköiden etujen mukaisesti.

Määräysvaltaa koskeva edellytys täyttyy lähtökohtaisesti silloin, kun hankintayksikkö omistaa osakeyhtiön osakkeita ja on edustettuna osakeyhtiön hallituksessa. Vastaavasti omistusta/

Maakunta voi tehdä hankintoja itsenäisesti tai hankintayhteistyönä.

jäsenyyttä ja määräysvallan käyttämistä edellytetään, jos sidosyksikkö ei toimi osakeyhtiömuodossa. Arvioinnissa ei sinänsä ole merkitystä, sillä kuinka ison osuuden yhtiöstä hankintayksikkö omistaa, vaan todellisen määräysvallan käyttäminen. Jos useat hankintayksiköt omistavat sidosyksikön, määräysvallan käyttämisestä täytyy, kun yksi tai useampi hankintayksikkö nimeää hallitukseen yhteisen jäsenen. Määräysvallan riittävyteen liittyy runsaasti oikeuskäytäntöä, joten sidosyksikköasemaa luotaessa on huomiota kiinnitettävä sidosyksikön yhtiöjärjestyksen määräyksiin sekä osakassopimukseen, jotta niissä varmistaudutaan kaikkien hankintayksiköiden tosiasiallisesta mahdollisuudesta vaikuttaa yhtiön päätöksentekoon.

Sidosyksikön ulkopuolisen myynnin sallittu osuus on säännelty hankintalain 15 §:ssä sekä hankintalain 174 §:n mukaisissa siirtymäsäännöksissä. Varsinkin Sote-alan sidosyksikköjen hankintojen osalta on tärkeää

huomata 174 §:n mukaiset siirtymäkauden säännökset. Yhteenvedona ulkopuolisen myynnin sallittu osuus ICT-palvelutuotannossa voidaan kuvata seuraavasti:

- 10 % liikevaihdosta ajalla 1.1.2017-31.12.2018
- 5 % liikevaihdosta ja 500 000 euroa alkaen 1.1.2019

Jos maakunta toimii kilpailutilanteessa markkinoilla, on sen maakuntalain mukaan yhtiötettävä tällainen toiminta.

3.2.3. Hankinnat ICT-palvelukeskukselta ja SoteDigi-kehitysyhtiöltä

ICT-palvelukeskus Vimana Oy:n yleisenä tehtävänä on kehittää ja järjestää asiakkailleen digitalisaatiota ja ICT:n hyväksikäyttöä edistäviä ICT-infrapalveluita, toimialariippumattomia ja toimialasidonnaisia järjestelmäpalveluita sekä näihin liittyviä asiantuntijapalveluita. Tavoitteena on myös pidemmällä aikavälillä palvelun laadun ja järjestelmien laadun ja tehokkuuden lisääminen ja kustannusten pienentäminen uudistuksen piirissä olevissa organisaatioissa ja yksiköissä digitalisaation avulla. Periaatteena on, että ratkaisuja ja palveluita ei jatkossa tehtäisi 18 kertaa, vaan pyritään löytämään ratkaisuja ja palveluita, jotka sopivat kaikille tai monille organisaatioille ja yksiköille. Kustannushyötyjä tavoitellaan myös konsolidoinnilla ja keskittämällä, silloin kun se on mahdollista ja koko-

naisuuden kannalta kannattavaa. Tavoitteena on, että yhteisen kehittämisen kautta pystytään tarjoamaan laajempia ja laadukkaampia ratkaisuja ja palveluita kuin mikään organisaatio tai yksikkö pystyisi yksinään toteuttamaan.

Tiettyjen ICT-palvelukeskuksen palveluiden osalta on tarkoitus säätää ns. käyttövelvoittees-ta, jonka mukaan maakunnan ja maakunnan sidosyksikön olisi käytettävä palvelukeskuksen tuottamia palveluja.

Käyttövelvoite ei olisi kuitenkaan ehdoton, vaan maakunnat ja niiden organisaatiot voisivat käyttää muun palveluntuottajan tarjoamaa palvelua, jos sen käyttö olisi tietyssä toiminnassa tai asiassa taikka sen osassa välttämätöntä taloudellisesta, toiminnallisesta, teknisestä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä.

ICT-palvelukeskus Vimana Oy toimii maakunnille hankintalain mukaisena sidosyksikkönä ja yhteishankintayksikkönä. Se tuottaa mainittuja tukipalveluita maakunnille ja muille maakuntien hankintayksiköille. Yhtiö tuottaa pääosan palveluista omistajilleen eikä toimi markkinoilla. Palvelukeskus voi tietyin ehdoin (liikevaihtoon suhteutettu hankintalain tai hankintadirektiivin sääntelyyn perustuva ulosmyyntiraja) tuottaa palveluita maakuntien markkinoilla toimiville tuotantoyhtiöille tai valinnanvapauden piirissä oleville yksityisen sektorin toimijoille.

Palvelukeskus voi tuottaa palveluita itse tai hankkia niitä ulkoisilta palveluntarjoajilta kilpailuttamalla julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön mukaisesti. ICT-palvelukeskus on maakuntien yhteisesti omistama osakeyhtiö, jossa valtio on osakkaana.

SoteDigi-kehitysyhtiö vastaa kansallisesti kehitettäviin sosiaali- ja terveydenhuollon uusiin digitaalisiin ratkaisuihin liittyvien hankkeiden ja hankintojen toteuttamisesta ja niitä tukevasta kehittämisestä. SoteDigi-yhtiö toimii yhtenäispolitiikan ja maakuntien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin puitteissa valtioneuvoston toimeksiannosta tai valtioneuvoston tai maakuntien tilauksesta. Yhtiön toimialana ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ja sen tietointegraation ja tiedolla johtamisen ja analytiikan uusien digitaalisten ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönottopalvelut. Yhtiö ei toimi

markkinoilla. Se voi myydä palveluita in-houseperiaatteella maakunnille ja maakuntien ICT-palvelukeskusyhtiölle sekä valtiolle. SoteDigi-yhtiö toimii tiiviissä yhteistyössä Vimana Oy:n kanssa.

Valtioneuvosto linjasi 28.6.2017 annetussa periaatepäätöksessä em. yhtiöiden tehtävistä ja toiminnasta.

3.2.4. Hankinnat yhteishankintayksiköiltä ja hankintayhteistyö

Hankintayksikkö täyttää kilpailuttamisvelvollisuutensa silloin, kun se käyttää yhteishankintayksikön tekemiä puitejärjestelyjä.

Yhteishankintayksiköllä tarkoitetaan hankintalain mukaan hankintayksikköä, joka tarjoaa yhteishankintatoimintoja sen suoraan tai välillisesti omistaville hankintayksiköille tai sellaisille hankintayksiköille, joiden oikeudesta käyttää yhteishankintayksikön toimintoja on erikseen säädetty.

Yhteishankintayksikkönä voi toimia hankintayksikkö, joka pysyväisluonteisesti ja päätoimisesti hankkii hankintayksiköille tavaroita tai palveluja tai tekee niitä koskevia puitejärjestelyjä. Yhteishankintayksikön tulee olla nimenomaisesti perustettu hoitamaan yhteishankintatoimintoja tai näitä tehtäviä taikka näiden tehtävien hoitaminen on säädetty tai määrätty yhteishankintayksikön toimialaksi.

Maakuntien yhteinen *ICT-palvelukeskus Vimana Oy* toimii ICT-sektorilla maakuntien yhteishankintayksikkönä. Se hyödyntää perustietotekniikan ja toimialariippumattomien tietojärjestelmien osalta palvelutuotantomalleissaan osittain myös yhteishankintayksikön roolia ja asemaa. Palvelukeskus tekee jokaisen maakunnan kanssa maakuntakohtaisen ICT-muutossuunnitelman Vimanan palveluiden käytöstä ja hyödyntämisestä. ICT-palvelukeskus tekee toimialaansa liittyviä hankintamenettelyitä ja kilpailutuksia, joita sen asiakkaat voivat hyödyntää¹⁴. Lisäksi ICT-palvelukeskuksen kautta on mahdollista hyödyntää sille siirtyneitä tai siirrettäviä sopimuksia.

Valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy on kokonaan Suomen valtion omistama osakeyhtiö, jonka tehtävistä ja asiakaskunnasta on säädetty lailla. Hanselilla on noin 80 puitejärjestelyä erilaisista tuotteista ja palveluista, joihin on kilpailutuksen perusteella valittu yli 350 sopimustoi-

Kaikissa julkisissa hankinnoissa korostuvat hankintalaista ilmenevät periaatteet.

mittajaa.

Hansel-lakiin (1096/2008) on valmisteilla muutos, jonka perusteella Hansel voi tarjota palvelujaan nykyisten asiakkaidensa lisäksi maakunnille ja maakuntakonserneihin kuuluville muille hankintayksiköille.

Hanselin asiakkaita voisivat jatkossa olla myös maakuntien liikelaitokset ja maakuntien valtakunnalliset palvelukeskukset. Esimerkiksi maakunnan ja kunnan yhteisesti omistama hankintayksikkö, johon maakunta käyttää määräysvaltaa suuremman omistusoikeuden johdosta tai valtakunnallisen palvelukeskuksen tytäryhtiö voisi toimia Hanselin asiakkaana. Sitä vastoin valinnanvapauden piiriin kuuluvat organisaatiot, sikäli kun ne eivät ole hankintayksiköitä, eivät voisi olla yhtiön asiakkaita.

KL-Kuntahankinnat Oy on Suomen Kuntaliitto ry:n omistama valtakunnallinen yhteishankintayksikkö, jolla on valmiita puitesopimuksia noin 70 kpl ja sopimustoimittajia noin 190.

KL-Kuntahankintojen asiakkaana voivat olla Suomen Kuntaliitto ry:n jäsenet tai Kuntahankintojen osakkaat. Jäsenyyden tai omistuksen perusteella asiakkaina voisivat olla maakunnat, maakuntien liikelaitokset, sidosyksiköt sekä

---

¹⁴ Hankintakilpailutuskalenteri ja lisätietoa Vimanan toiminnasta löytyy osoitteesta www.vimana.fi.

maakuntien valtakunnalliset palvelukeskukset. Muita yhteishankintayksiköitä ovat muun muassa IS-Hankinta Oy, KuntaPro ja Kuntien hankintapalvelut KuHa Oy.

Hankintayhteistyöstä

Maakunnat päättävät itse, miten ne organisoi-
vat hankintatoimensa. Hankintalaki ohjaa maa-
kuntia järjestämään hankintatoimensa siten,
että hankintoja voidaan suorittaa mahdollisim-
man taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä
mahdollisimman tarkoituksenmukaisina koko-
naisuuksina.

Maakunta voi tehdä hankintoja itsenäisesti tai
hankintayhteistyönä, jolloin koko hankintapro-
sessi tai sen yksittäiset vaiheet voidaan suori-
taa yhdessä toisen hankintayksikön kanssa tai
muiden hankintayksiköiden lukuun. Hankin-
tayhteistyö voi käsittää toisaalta vain yksittäi-
sen tuotteen hankinnan, laajan kirjon ennalta
sovittuja tuotteita tai esimerkiksi kaikki tiettyä
toimialaa koskevat palvelut.

Hankintoihin liittyvä yhteistoimintajärjestelyjä
voivat olla myös sanotut hankintarenkaat. Han-
kintarenkaiden toiminta voi vaihdella vakiintu-
neesta tietyn toimialan hankintayhteistyöstä ta-
pauksittain erikseen määriteltävien hankintojen
toteutukseen.

Hankintarenkaassa jokainen hankintayksikkö
tekee yleensä itsenäisen ja erikseen valituskel-

poisen hankintapäätöksen. Hankintapäätöksen
valmistelu tapahtuu yleensä yhden hankinta-
renkaaseen kuuluvan hankintayksikön toimesta.
Olennainen ero hankintarenkaan ja yhteishan-
kintayksikön välillä on siinä, että yhteishan-
kintayksikkö tekee hankintayksiköiden puolesta
valituskelpoisen hankintapäätöksen ja vastaa
sen laillisuudesta.

3.3. Julkinen hankinta palveluntuottajalta

Kun maakunta päättää ostaa tavaroita tai pal-
veluja muulta kuin sen organisaatioon kuulu-
mattomilta tahoilta, palvelukeskuksilta, sidos-
yksiköiltä tai yhteishankintayksiköltä, tulee sen
ottaa huomioon ne asiat mitä julkisten hankin-
tojen kilpailuttamisesta on säädetty.

Hankintayksikkö ei voi itse päättää hankinnan
toteuttamatta jättämisestä mikäli sille ei ole

MAO 51/1/02

**Kilpailuttaminen ei ole hankintayksikön har-
kittavissa oleva seikka. Tarjouskilpailun jär-
jestämisellä pyritään aikaansaamaan kilpailua
tehokkuuden lisäämiseksi ja hintatason alen-
tamiseksi. Kilpailuttamisella pyritään myös va-
raamaan uusille yrittäjille mahdollisuus tulla
alalle ja muutoinkin turvaamaan elinkeinonhar-
joittajien syrjimätön ja tasapuolinen kohtelu.**

hankintalain mukaisia perusteita.

Tässä ohjeessa ei ole mahdollista käsitellä laajemmin niitä hankintalain soveltamisalan poikkeuksia tai esimerkiksi kynnysarvoihin liittyviä kysymyksiä. Oletuksena on siis, että hankinnan kohteena tulisi olemaan maakunnan toimintoihin tarkoitettujen ICT-palvelujen tai -tavaroiden hankinta markkinoilta ja että hankinnan kohde ylittää noudatettavat kynnysarvot. Näin ollen ohjeessa käsitellään lyhyesti eri hankintamenettelyt, säädetyt määräajat sekä mahdollisuus lyhentää säädetyjä määräaikoja. Hankintamenettelyistä käsitellään yksityiskohtaisemmin suorahankintasäännökset, koska suorahankintamenettelyn käyttäminen saattaa olla esimerkiksi maakunnan tehtävien keskeytyksettömän jatkamisen ja potilasturvallisuudesta huolehtimisen kannalta välttämätöntä.

3.3.1. Hankintalain keskeiset periaatteet

Kaikissa julkisissa hankinnoissa korostuvat hankintalaista ilmenevät periaatteet ja ne muoovavat keskeisellä tavalla julkisiin hankintoihin liittyvää soveltamis- ja oikeuskäytäntöä.

Hankintalain 3 §:n mukaan hankintayksikön on käytettävä hyväksi olemassa olevat kilpailuolosuhteet, kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia tasapuolisesti ja syrjimättä sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset hu-

mioon ottaen.

Avoimuusperiaatteen mukaisesti hankinnoista on ilmoitettava säädetyllä tavalla. Avoimuuteen liittyy myös muun muassa hankintaa koskevien päätösten perusteluvollisuus ja lain mukaiset tiedoksiantovelvollisuudet.

Suhteellisuusperiaate korostaa sitä, että hankinnoissa suoritettava toimenpiteet ja vaatimukset ovat oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Suhteellisuusperiaatetta ilmentää esimerkiksi uudessa hankintalaissa oleva vaatimus tarjoajilta vaaditusta liikevaihdosta. Ennen uutta hankintalakia liikevaihtovaatimus saattoi olla moninkertainen verrattuna hankinnan arvoon, jolloin vaatimus perusteettomasti rajasi kilpailusta pois pienempiä tarjoajia.

Hankintalain periaatteista keskeiseen asemaan nousee *tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun periaate*. Tarjoajia on kohdeltava kaikissa menettelyn vaiheissa samalla tavalla eikä esimerkiksi hankintayksikön kanssa samalla maanteitteellisellä alueella toimiville paikallisyrityksille saa antaa etusijaa muihin yrityksiin nähden.

3.3.2. Hankintamenettelyn valinta: ICT ja maakuntauudistus

Maakuntauudistuksen aikana toteutettavien ICT-hankintojen hankintamenettelynä voidaan käyttää mitä tahansa hankintalain mukaista ja hankintaan soveltuvaa menettelyä. Kaikkiin alla

mainittuihin hankintamenettelyihin sisältyy pakollisia määräaikoja, jotka vaikuttavat hankintaprosessin läpivientiin. Käytännössä hankintamenettelyn läpivientiä eivät niinkään pitkitä pakolliset määräajat, vaan hankinnan valmisteluun ja päätöksentekoon kuuluva aika. Kun valmisteluun, etenkin vaatimusmäärittelyn laadintaan, saadaan resursoitua asiantuntemusta, hankintaprosessi on mahdollista viedä läpi kohtuullisessa ajassa myös normaaleja määräaikoja noudattamalla.

Jos hankinnan laajuus ja kohde on määriteltävissä tarkasti, on suositeltavaa viedä hankinta läpi *avoimessa menettelyssä*. Avoin menettely soveltuu siten hyvin esimerkiksi asiantuntijapalveluiden hankintaan, joissa veloitusperuste perustuu toteutuneen työn määrään. Avointa menettelyä on myös syytä käyttää erilaisissa tavarahankinnoissa. *Avoimen menettelyn* etuna on prosessin läpiviennin ajallinen kesto, koska tähän hankintamenettelyyn liittyy ainoastaan

**Suorahankinnan
käyttäminen
on mahdollista
ainoastaan, kun
laissa säädetyt
edellytykset
täyttyvät.**

yksi menettelyllinen määräaika (tarjousaika). *Rajoitettua menettelyä* on suositeltavaa käyttää silloin, kun on odotettavissa erittäin suuri tarjoajien määrä. Tällöin soveltuvat tarjoajat saadaan karsittua ehdokasvalintavaiheessa ja säästetään hallinnollista työtä. Haittapuolena on kuitenkin menettelyn varsin pitkä ajallinen kesto menettelyä koskevien määräaikojen vuoksi.

Neuvottelumenettelyä voidaan käyttää hankinnoissa, joissa täyttyy neuvottelumenettelylle säädetyt edellytykset (hankintalaki 34 §). Neuvottelumenettelyä kannattaa käyttää esimerkiksi silloin, kun kyse on tietojärjestelmähankinnasta, jossa valmisohjelmistoa sovitetaan merkittävästi asiakkaan tarpeisiin tai jos järjestelmässä on runsaasti riippuvaisuuksia (integraatioita) muihin järjestelmiin. Neuvottelumenettely vaatii runsaasti aikaa ja hankintayksikön resursseja, mutta takaa yleisesti ottaen parhaan lopputuloksen hankinnassa.

Kilpailullinen neuvottelumenettely soveltuu hankintoihin, joissa haetaan mahdollisesti uusia keinoja tai ratkaisuvaihtoehtoja palvelun tuottamiseksi. Tämänkin menettelyn käyttöedellytyksenä on samojen kriteerien täyttyminen kuin neuvottelumenettelyssä. Sikäli jos ICT-hankinnassa etsitään aidosti uudenlaisia ratkaisuja tai joissa on esimerkiksi monimutkaisia rahoituskysymyksiä, kilpailullinen neuvottelumenettely voi olla soveltuva. Tämän menettelyn läpivieminen voi onnistua säädettyjen määräaikojen puitteissa nopeammin kuin neuvottelumenet-

telyn, mutta kilpailullista neuvottelumenettelyä ei kuitenkaan tule käyttää neuvottelumenettelyn sijaan pelkästään sen vuoksi, että sillä olisi saavutettavissa aikatauluhyötyjä.

3.3.3. Nopeutetut menettelyt

Hankintalain 57 §:ssä on tunnistettu tilanne, jolloin hankintayksikön on välttämätöntä viedä kilpailutus läpi nopeutettuna. Nopeutetussa menettelyssä on mahdollista käyttää normaalia menettelyä lyhyempiä määräaikoja.

Nopeutettua menettelyä voidaan käyttää avoimessa menettelyssä, rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä.

Nopeutetun menettelyn käyttäminen edellyttää sitä, että säädettyjen määräaikojen noudattaminen on perustellun kiiretilanteen vuoksi käytännössä mahdotonta. Lain esitöiden mukaan nopeutettuun menettelyyn oikeuttavalta kiireeltä ei edellytetä samanlaista poikkeuksellisuutta ja äärimmäisyyttä kuin suorahankinnan edellytyksenä olevalta kiireeltä. Tämä johtuu siitä, että nopeutettu menettely on avoimempi ja siten sen käyttöedellytyksiä ei ole tulkittava yhtä ankarasti kuin kiireeseen perustuvan suorahankinnan käyttöedellytystä.

Maakuntaudistukseen liittyvissä ICT-hankinnoissa, joissa on tehtävien hoidon turvaamiseksi välttämätön tarve saada hankittavat palvelut tai tavarat mahdollisimman pikaisesti käyttöön, on

ennen suorahankintaperusteeseen vetoamista arvioitava, voidaanko hankintamenettely viedä läpi nopeutetussa menettelyssä suorahankinnan sijaan. Nopeutettu menettely on itsessään poikkeus pääsäännöstä, joten hankintayksikön on aina kyettävä perustelemaan ja osoittamaan kiiretilanteen käsillä olo.

Nopeutetun menettelyn määräajat

Osallistumis-hakemuksen jättäminen	15 pv	Siitä päivästä, jona hankintailmoitus on julkaistu
Tarjousaika rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä	10 pv	Siitä päivästä, jona tarjoajia on pyydetty jättämään tarjouksensa
Tarjousaika avoimessa menettelyssä	15 pv	Siitä päivästä, jona hankintailmoitus on julkaistu

ICT-hankinnoissa tarjoajat joutuvat yleensä tekemään monipuolista tarjouslaskentaa ja liittämään tarjoukseensa tarjouspyynnössä edellytettyjä kuvauksia ja suunnitelmia. Esimerkiksi avoimen menettelyn 15 päivän tarjousaika voi tosiasiallisesti muodostua tarjoajille vaikeaksi täyttää. Näin ollen hankintayksikön on syytä harkita, soveltaako se nopeutetussa menettelyssä vähimmäismääräaikoja vai voisiko kiiretilanne sallia pidemmän tarjousajan.

3.3.4. Suorahankintaperusteet

Hankintalaki tunnistaa tiettyjen ehtojen täytyessä hankintayksikölle mahdollisuuden jättää hankinta kilpailuttamatta ja hankkia tavara tai palvelu suoraan parhaaksi katsomaltaan toimittajalta.

Suorahankinnoista on säädetty hankintalain 40 §:ssä. Suorahankinnan käyttäminen on mahdol-

lista ainoastaan, kun laissa säädetyt edellytykset täytyvät. Näitä poikkeuksia tulkitaan suppeasti, joten suoran hankinnan on aina perusteltava yksityiskohtaisesti. Hankintayksiköllä on laaja näyttövelvollisuus suorahankintaperusteiden käsillä olost.

Seuraavassa käsitellään ainoastaan edellä mainittu ja todennäköisimmät suorahankintaperusteet, jotka voivat tulla arvioitavaksi maakuntauudistuksen yhteydessä.

1) Hankintayksikkö voi valita suorahankinnan, jos avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä *ei ole saatu lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia* taikka soveltuvia osallistumishakemuksia tai tarjouksia; lisäedellytyksenä on, että alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta.

Käytännössä tämän perusteen käyttäminen on haastavaa, koska sille, ettei tarjouksia ole saatu, on yleensä perusteltu syy tarjoajien puolella. Jokin tarjouspyynnön vaatimuksista on voinut osoittautua sellaiseksi, ettei tarjoajat kykene sitä täyttämään. Jos tarjouspyyntöä muutettaisiin siten, että tarjouksen tekemisen estävä vaatimus poistettaisiin, olisi kyse helposti tarjouspyynnön ehtojen olennaisesta muutoksesta.

2) Suorahankintaa voidaan käyttää, *kun teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan*. Edellytyksenä on lisäksi, että järkeviä vaihtoehtoisia tai korvaavia ratkaisuja ei ole eikä kilpailun puuttuminen johdu hankinnan ehtojen keinotekoisesta kaventamisesta.

Suorahankintaperusteet

Hankintayksikkö voi valita suorahankinnan mm.,

- jos avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä **ei ole saatu lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia,**
- kun teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä **vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan,**
- kun sopimuksen tekeminen **on ehdottoman välttämätöntä,** eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi.

Jos kilpailun puute johtuu teknisistä syistä, nämä syyt on määriteltävä ja perusteltava tapauskohtaisesti. Hankintayksikön on osoitettava, että muun toimittajan on teknisesti lähes mahdotonta saavuttaa vaadittu suoritustaso tai että hankinnassa on tarpeen käyttää erityistä tietotaitoa, välineitä tai keinoja, joita ainoastaan yhdellä toimittajalla on käytettävissään. Tekniset syyt voivat aiheutua myös erityisistä yhteentoimivuusvaatimuksista, joiden on täyttyvä, jotta varmistettaisiin tavaroiden tai palvelujen yhteentoimivuus.

Yksinoikeuden suojaamisen vuoksi suorahankinta olisi mahdollinen esimerkiksi silloin, kun hankintaa ei voida kilpailuttaa ainoan mahdollisen toimittajan suojattujen immateriaalioikeuksien vuoksi. Esimerkiksi lisenssihankinnoissa on kuitenkin huomattava, että vaikka hankintayksikön olisikin välttämätöntä hankkia tietyn valmistusohjelmistotuotteen lisenssi, voi sitä markkinoilla tarjota useampi jälleenmyyjä. Tällöin lisenssihankinta tulisi kilpailuttaa.

3) *Äärimmäinen kiire*: Suorahankintaa voidaan käyttää, kun sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä, eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi.

Kiireen tulee johtua hankintayksikön ulkopuolisista syistä, joten hankintayksiköstä johtuva syy

ei ole sallittu peruste suorahankinnan tekemiseen. Perusteen on lisäksi oltava äkillinen ja sellainen, jota hankintayksikkö ei ole kohtuudella voinut ennakoita. Säännöksen tarkoittamaksi kiireeksi ei siten voida katsoa hankintayksikön viivyttelyä hankinnan toteuttamisessa.

Edellytyksenä suorahankinnan tekemiselle olisi lisäksi, että hankinnan tekeminen on ehdottoman välttämätöntä. Säännökseen vetoavan hankintayksikön on kyettävä näyttämään toteen poikkeamisperusteen soveltumisen edellytysten täytyminen.

Ehdotetussa voimaannpanolaissa tultaneen asetamaan maakunnille velvoite käynnistää toiminnan turvaamiseksi vaadittavat hankintamenettelyt viipymättä. Hankintoja ei ole käytännössä mahdollista aloittaa ilman toimivaltaista hankintayksikköä. Näin ollen lain vahvistamisen jälkeen saatetaan lähestyä tilannetta, jossa maakunnat joutuvat palvelujen turvaamiseksi vetoamaan äärimmäiseen kiireeseen suorahankintaperusteena. Näissäkin tilanteissa suorahankintaperusteiden käyttäminen on mahdollista ainoastaan niiden hankintojen osalta, joiden toteuttaminen on ehdottoman välttämätöntä. Edelleen on huomattava, että oikeuskäytännön mukaan suorahankintaperusteiden käyttöä ei saa jatkaa pidemmälle tai laajemmin kuin mitä peruste ajallisesti edellyttää. Näin ollen sopimusehdoissa hankintayksikön tulisi varmistaa sopimuksen irtisanominen lyhyellä ajalla.

Alla referoidussa aiemman hankintalain aikaisessa tapauksessa on käsitelty kuntaliitostilanteessa tehtyä suoramarkintaa. Tuomio ilmentää sitä pidättävää oikeuskäytäntöä, jolla oikeuskäytännössä suhtaudutaan suoramarkintaperusteiden käsillä oloon:

KHO 2010:20 ja MAO 207/2009

Kuntaliitoksen yhteydessä hankintayksikkö oli päättänyt luopua kaupunkiin liittyneen kunnan käyttämästä ohjelmistosta. Hankintayksikkö oli vedonnut hankintapäätöksessään hankintalain 28.1 §:ssä säädettyyn yhteensopimattomuusperusteeseen suorahankinnan tekemiseksi lisätilauksena kaupungille jo ohjelmiston toimittaneelta toimittajalta. Hankintayksikkö esitti hankintapäätöksessään, että suorahankinnan perusteena oli myös hankintalain 27 §:n 2 kohdassa säädetyt tekniset tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvät syyt.

Hankintayksikön perustelujen mukaan sillä ei ollut velvollisuutta ylläpitää kahta tietojärjestelmää samanaikaisesti. Hankintayksikön mielestä kaikissa sen toimialan yksiköissä tuli olla sama järjestelmä, jotta järjestelmää voidaan hyödyntää tarkoituksessaan. Hankintayksikkö myös perusteli suorahankintaa kuntaliitoksella. Hankintapäätöksen perusteluissa todettiin, että tarkoituksenmukaista oli valita käytössä olevista ohjelmista toinen ja laajentaa sen käyttö koskemaan koko uutta kaupunkia. Hankintapäätöksen mukaan tämä lisää muutostilanteen hallittavuutta ja vähentää koulutuksen tarvetta, kun ohjelma on osalle sen käyttäjistä ennestään tuttu. Hankintapäätöksessä todettiin myös, että hankintayksikkö ei voi hankkia hankittavaa ohjelmistoa muilta kuin ohjelmiston omistavalta yritykseltä, jolloin teknisistä syistä hankinta voidaan toteuttaa vain tietyltä ohjelmistotoimittajalta. Markkinaoikeus katsoi, että hankintayksikön esittämät perusteet suorahankinnan tekemiseen eivät olleet miltään osin perusteluja hankintalain suorahankintasäännöksiin nähden.

Sekä Korkein hallinto-oikeus että markkinaoikeus katsoivat, että hankintayksikkö ei pystynyt selvittämään suorahankinnan todellisia perusteita muun muassa teknisestä yhteensopimattomuudesta. Lisäksi tekniset ja yksinoikeuden suojaamiseen liittyvät syyt eivät voineet tulla kysymykseen, koska kaupungilla käytössä ollutta vastaavaa ohjelmistoa oli saatavilla kilpailluilta markkinoilta, kuten markkinaoikeuteen hakemuksen tehneen yrityksen tuote. Korkein hallinto-oikeus ja markkinaoikeus katsoivat, että suorahankinnalle ei ollut lainmukaisia perusteita.

Markkinaoikeuden ratkaisussa korostettiin suorahankintojen tekemisen poikkeuksellisuutta ja suorahankinnan edellytysten suppeaa tulkintaa.

Suorahankinnat lisätilauksissa

Tavaroiden lisätilaukset

Suorahankinta lisätilauksena on mahdollinen tavarahankinnassa, joka tehdään alkuperäisen toimittajan kanssa, jos lisätilauksen tarkoituksena on aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen (hankintalaki 41 §).

Edellytyksenä on, että toimittajan vaihtaminen johtaisi teknisiltä ominaisuuksiltaan erilaisen materiaalin hankkimiseen, mikä aiheuttaisi yhteensopimattomuutta tai suhteettoman suuria teknisiä vaikeuksia käytössä ja kunnossapidossa. Lisätilaus edellyttää poikkeuksellisuutta, sillä normaalitapauksissa myös mahdollisten lisätilausten tarve on otettava huomioon hankinnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Tekniseen yhteensopimattomuuteen liittyviin perusteisiin on oikeuskäytännössä suhtauduttu tiukasti. Hankintayksikön tulee pystyä yksityiskohtaisesti osoittamaan hankinnan kohteen vaikeuteen ja tekniseen yhteensopivuuteen liittyvät perusteet. Lisäksi on huomattava, että tällaisten sopimusten ja uudistettavien sopimusten voimassaoloaika voisi pääsääntöisesti olla enintään kolme vuotta. Poikkeuksellisesti voimassaolo aikaan voidaan jatkaa myös yli kolmen vuoden.

Palvelujen lisätilaukset (optioehdot)

Suorahankinta on hankintalain mukaan mahdollinen myös, kun kyse on alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävästä uudesta palveluhankinnasta, joka vastaa aikaisemmin tehtyä palveluhankintaa. Edellytyksenä on, että alkuperäistä hankintaa koskevassa hankintailmoituksessa on mainittu mahdollisesta myöhemmästä suorahankinnasta ja että lisäpalvelun ennakoitu arvo on otettu huomioon laskettaessa alkuperäisen sopimuksen kokonaisarvoa.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että lisätilausmahdollisuus on mahdollinen niissä tapauksissa, kun siitä on otettu optioehto alkuperäiseen sopimukseen. Tässä suhteessa rajanveto suhteessa olennaisia sopimusmuutoksia koskevaan hankintalain 136 §:ään on haastava, sillä lisätilauksen perusteena voi olla mahdollista käyttää myös 136 §:n 2 momentin 1 kohtaa, jota käsiteltiin edellä.

Option käyttöön liittyy kolmen vuoden aikarajoitus. Päätös option käyttämisestä pitää tehdä kolmen vuoden kuluessa alkuperäisen sopimuksen tekemisestä, vaikka optio tosiasiallisesti käytettäisiinkin vasta myöhemmin esimerkiksi neljän vuoden kuluessa alkuperäisen sopimuksen tekemisestä.

Suorahankinnasta ilmoittaminen

Jos hankintayksikkö on tehnyt suorahankinnan, se voi vapaaehtoisesti julkaista hankinnasta suorahankintaa koskevan ilmoituksen hankintapäätöksen jälkeen käyttäen EU-hankintojen suorahankinnan ilmoituslomaketta. Suorahankinnasta on julkaistava myös jälki-ilmoitus, jottei valitusaika pitene.

Jos hankintayksikkö on julkaissut suorahankintailmoituksen, se voi tehdä hankintasopimuksen vasta 14 päivän odotusajan jälkeen. Jos suorahankintailmoitusta ei julkaista, pitenee valitusaika 30 päivään siitä, kun suorahankintaa koskeva jälki-ilmoitus on julkaistu. Jos jälki-ilmoitustakaan ei ole tehty, valitusaika on 6 kuukautta hankintasopimuksen tekemisestä. Suorahankinnan peruste on kirjattava hankinta-asiakirjoihin. Jos suorahankinta on tehty ilman hyväksyttävää perustetta, voi Kilpailu- ja kuluttajavirasto esittää markkinaoikeudelle seuraamusten määräämistä 6 kk kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä.

4. Vimanan neuvontapalvelu

ICT-palvelukeskus Vimana Oy:n ICT-sopimukset ja hankinnat -neuvontapalvelu auttaa maakuntien valmistelijoita maakunta- ja sote-uudistuksen muutostilanteeseen liittyvissä hankintalakia, sopimusjuridiikkaa ja ICT-sektoriin ja Vimanaan liittyvissä uudistuksen lakipakettia koskevissa kysymyksissä.

Maakunta- ja sote-uudistukseen liittyviä lakeja käsitellään eduskunnassa keväällä 2018, ja niiden hyväksyminen on aikataulutettu kesäkuulle 2018. Lakipakettia koskeva neuvonta perustuu sen hyväksymiseen asti hallituksen esitykseen, mutta eduskuntakäsittelyn aikana tulevia muutoksia seuraataan aktiivisesti.

Vimanan ICT-sopimukset ja hankinnat -neuvontapalvelu on tavoitettavissa

- sähköpostitse:
hankintajasopimus.neuvonta@vimana.fi
- puhelimitse: 029 4321 000

Neuvontapalvelu on suunniteltu maakuntien maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvissä valmistelutehtävissä, väliaikaisessa valmistelutoimielimessä ja perustettavissa maakunnissa työskentelevien henkilöiden käyttöön.

Vimanan toimintaan voi tutustua laajemmin täällä: www.vimana.fi.

**Vimanan
toimintaan
voi tutustua
laajemmin
täällä:
www.vimana.fi.**

SOPIMUS
MUUTOKSESTA
SOPIMUKSEEN
[sopimuksen nimi]

XXX
ja

YRITYS OY
Sopimus nro XXX

Sopimus nro

1. Sopijapuolet

XXXX, (jäljempänä Tilaja)
(y-tunnus)
Osoite

ja

xxxxx (jäljempänä Toimittaja)
(y-tunnus)
Osoite

2. Sopimusmuutoksen tausta ja tarkoitus

XXXXX

3. Sopimusmuutokset

XXXXXXXX.

4. Muut sopimusehdot

Muut sopimuksen ehdot pysyvät muuttumattomina.

5. Voimaantulo ja allekirjoitukset

Tämä muutossopimus tulee voimaan, kun molemmat sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Tätä sopimusta on tehty kaksi (2) samanaista kappaletta, yksi (1) kummallekin sopijapuolelle.

_____
Paikka ja aika

_____
Paikka ja aika

_____
Nimi
Titteli

_____
Nimi
Titteli

_____
Nimi
Titteli

_____
Nimi
Titteli

MAAKUNTA- JA SOTE-UUDISTUS

